

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra systematické teologie a filosofie

Lada Löffelmannová

Milost ve Vyznáních sv. Augustina

Bakalářská práce

Vedoucí práce: ThLic. Jan Houkal, Th.D.

Praha 2019

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 25. dubna 2019

Lada Löffelmannová

Bibliografická citace

Milost ve Vyznáních sv. Augustina: Bakalářská práce / LÖFFELMANNOVÁ Lada; vedoucí práce: ThLic. Jan Houkal, Th.D. -- Praha, 2019. -- 55 s.

Anotace

Cílem této práce je nástin rozboru Augustinovy nauky o milosti v jeho autobiografickém díle Vyznání a následné přiblížení možností přínosu konceptu projevů milosti ve Vyznáních pro život křesťana v současné době.

V první části bude nejprve pojednáno o společensko-historickém pozadí života svatého Augustina, následovat bude jeho životopis, dále pak stručné pojednání o Augustinově nauce o milosti. Druhá část představí nástin rozboru Augustinových Vyznání. Bude zde uvedena charakteristika díla jako teologické autobiografie, struktura a obsah díla. Ve třetí části pak bude zpracován koncept projevů milosti ve Vyznáních, na který bude navazovat nástin přínosu pro život křesťana v současnosti.

Klíčová slova

milost, hřích, svatý Augustin, Vyznání, duchovní život, současnost

Abstract

The aim of this work is to outline Augustine's analysis of the doctrine of grace in his autobiographical work, Confessions and subsequently, to estimate the benefits of the concept of manifestations of grace in Confessions for the life of the Christian at the present time.

In the first part, the socio-historical background of St. Augustine's life will be discussed followed by his biography and then will follow a brief treatise on Augustine's doctrine of grace. The second part introduces an outline of Augustine's Confessions. There will be a description of the work as a theological autobiography, its structure and its content. In the third part, the concept of manifestations of grace in Confessions will be elaborated, which will be followed by a reflection on the contribution of this concept to Christian life at present.

Keywords

grace, sin, St. Augustine, Confessions, spiritual life, present

Počet znaků (včetně mezer): 105 072

Poděkování

Děkuji Bohu za pomoc při zpracovávání náročného tématu bakalářské práce. Děkuji svému vedoucímu práce otci Janu Houkalovi za trpělivost při posuzování a připomínkování textu a za čas, který mi věnoval při vedení této práce. Nakonec děkuji svému manželovi Jiřímu za vstřícnost a oporu.

Obsah

Úvod	7
1. Sv. Augustin	9
1.1 Společensko-historické pozadí života a díla sv. Augustina	9
1.2 Život a dílo sv. Augustina	11
1.2.1 Stručný životopis sv. Augustina	11
1.2.2 O díle sv. Augustina	13
1.3 Stručný přehled Augustinovy nauky o milosti	16
2. Vyznání sv. Augustina	21
2.1 Charakteristika díla jako teologické autobiografie	21
2.2 Struktura a obsah díla	24
3. Nauka o milosti ve Vyznáních a dnešní život křesťana	34
3.1 Projevy milosti	34
3.2 Přínos Augustinova pojetí milosti ve Vyznáních pro současný život	45
Závěr	51
Seznam literatury	54

Úvod

Při výběru tématu bakalářské práce jsem se chtěla zaměřit na téma, týkající se osobního vztahu mezi Bohem a člověkem, možností rozvíjení tohoto vztahu během lidského života a současně promítnutí tohoto niterného vztahu do každodenního života. Protože milost představuje Boží láskyplné jednání vzhledem k člověku, zvolila jsem si dílo jednoho z nejvýznačnějších myslitelů církevních dějin, Aurelia Augustina. Právě Augustin se ve velké míře zabýval do hloubky pojmem milosti Boží, Božího působení v životě člověka, odpovědi člověka Bohu.

Cílem této bakalářské práce je předložit nástin působení Boží milosti v lidském životě, jak nám Augustin ve *Vyznáních* zanechal na konkrétním příkladu svého života. Následně pak budou nastíněny možnosti přínosu zde popisovaných darů a působení milosti Boží jako podnětu, či určitého vzoru pro životní praxi křesťana v současné době. Vzhledem k hloubce a rozsahu Augustinových myšlenek není možné v bakalářské práci předložit vyčerpávající přehled.

Při vytváření této práce jsem čerpala z dostupné sekundární literatury k uvedenému tématu, psané především v českém jazyce. Jako primární zdroj jsem využila dva české překlady Augustinových *Vyznání*. V první řadě knihu *Vyznání*, vydanou roku 2015 v Karmelitánském nakladatelství. Pro případné doplnění informací, nebo porovnání textu v jiném překladu, jsem pracovala s knihou *Vyznání*, přetiskem vydání Ladislava Kuncíře z roku 1926, vydaného roku 2012 v nakladatelství Kalich.

V úvodních kapitolách se budeme zabývat uvedením do společensko-historické situace období, kdy Augustin žil a tvořil. Dále bude následovat stručný životopis svatého Augustina a rámcový přehled jeho nauky o milosti. Obsahem další části budou Augustinova *Vyznání*. Nejprve bude pojednáno o knize, především jako o teologické autobiografii. Navazovat bude stručný obsah díla. Ke zmíněným účelům této práce zde bude nejprve uveden stručný přehled vybraných projevů milosti Boží ve *Vyznáních*, a to již se zaměřením na příklady působení milosti Boží v lidském životě pro praxi křesťanského života. Následně pak bude pojednáno o možnostech přínosu milosti Boží v Augustinových *Vyznáních* pro současný křesťanský život.

Zpracovat toto téma byl velmi náročný úkol, což jsem si velmi často uvědomovala při tvorbě této práce. Jedním z velkých úskalí byla také různá hodnocení a názory na Augustinovo dílo, nejen na jeho nauku o milosti, jak je uvedeno v odborné literatuře. Tato skutečnost také poukazuje na to, že pravděpodobně není možné poskytnout obecně platný popis přínosu milosti Boží v Augustinových *Vyznáních* pro život křesťana, který bude relevantní pro všechny, kteří se nějakým způsobem setkají s Augustinovými texty.

1. Sv. Augustin

1.1 Společensko-historické pozadí života a díla sv. Augustina

V období, kdy žil a působil Augustin, docházelo k prolínání antiky a křesťanství.¹ Závěrečný úsek antiky se odehrával paralelně s nástupem filozofie církevních otců a rozšiřováním křesťanství.² Křesťanství tak postupně v průběhu dějin splynulo se světem antiky. Zpočátku římský lid a jeho vládcí vnímali křesťany především jako odpůrce římského státního náboženství. Z tohoto důvodu byli také křesťané pokládáni za nepřátele. Ke změně tohoto postoje došlo později, kdy byl u moci císař Konstantin Veliký. Za jeho vlády bylo křesťanství uznáno státem a skončilo dlouholeté pronásledování křesťanů. Konstantin propojil křesťanství se státní mocí, protože si uvědomil, že křesťanství může také posloužit jako jednotící prvek celé říše.³ Ke změně situace došlo v roce 361, za vlády císaře Juliána Apostaty. Julián Apostata dal přednost pohanským kultům před křesťanstvím.⁴ Císař Jovián, následník Juliánův, se vrátil k podpoře křesťanství.⁵ Roku 380 ustanovil císař Theodosius jako jediné státní náboženství křesťanství. Roku 392 byly pohanské kultury zakázány, hovoří se o vítězství křesťanství.⁶ Bohužel se ale spojení křesťanství a státu stávalo také živnou půdou pro nejrůznější kariéristy, kteří v křesťanství viděli pouze cestu, jak dosáhnout lukrativního postu v tehdejší politické životě.⁷ Theodosius zemřel roku 395 a vládu nad římskou říší svěřil svým dvěma synům Arcadiovi a Honoriovi. Honorius, který byl mladší, dostal za úkol vládnout nad západní částí římské říše a Arcadius vládl nad částí východní. Tím došlo v roce 395 k rozdělení římské říše. Na přelomu 4. a 5. století útočily na západní část římské říše germánské kmeny. Roku 410 byl dobyt Řím západními Góty, pod vedením krále Alaricha.⁸ V roce 430, kdy Augustin umírá, bylo Hippo napadeno Vandaly.

¹ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 163.

² Srov. tamtéž, s. 160.

³ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 3. doplněné a rozšířené vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 57.

⁴ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 161.

⁵ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*, s. 59.

⁶ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 160.

⁷ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*, s. 61.

⁸ Srov. SVOBODA, Karel a AUGUSTIN. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*. Praha: Karolinum, 2000, s. 9.

Thagaste, místo, kde se Augustin narodil, bylo před naším letopočtem kolonií Féničanů, pak se za vlády Julia Caesara stalo římskou kolonií. V důsledku toho zde časem převládla římská kultura. Ve 2. století se na toto území začalo postupně rozšiřovat křesťanství.⁹ Na smýšlení obyvatel v tehdejší společnosti měly také velký vliv různé přednášky astrologů, hadačů či filozofů, které probíhaly veřejně.¹⁰ Stále přetrvávaly původní pohanské zvyky při svatbách a pohřbech. Byly pořádány hry v cirku, gladiátorské zápasy.¹¹

V tomto období byla také rozšířena mnohá náboženství nebo sekty. Církev byla ohrožována různými herezemi. Na Augustinův život a jeho dílo měl značný vliv manicheismus. Manicheismus založil ve 2. století Peršan Mání. Postupně, především ve 3. století, začalo toto náboženské hnutí pronikat do Afriky.¹² Manicheismus byl založený na dualismu, ve světě se odehrává neustálý boj dobra a zla, ducha a hmoty. Jeho stoupenci zdůrazňovali také velký význam askeze, rozdělovali se na vyvolené a posluchače.¹³

Augustin, především pak během svého biskupského působení, byl nucen potýkat se hlavně s pelagianismem a také s donatisty.¹⁴ Pelagianismus vytvořil na počátku 5. století v Římě mnich Pelagius.¹⁵ Hlavní myšlenkou pelagianismu bylo popírání učení o Boží milosti.¹⁶ Augustin vedl spor s pelagiány více než patnáct let.¹⁷ Donatisté působili v Africké církvi ve 4. století. Stoupenci tohoto hnutí tvrdili, že katolíci, kteří tehdy vyhověli státní moci, tím zradili svou víru. Proto nemají právo návratu do církve. Katolíci, ale na rozdíl od donatistů, počítali s lidskou slabostí a hříšností. Hříšný člověk, který uznává svou vinu, stále potřebuje Boží milosrdenství na odpuštění hříchů.¹⁸

⁹ Srov. VOPŘADA, David. Vyznání Augustina a jeho čtenářů. In Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015, s. 6.

¹⁰ Srov. HOŠEK, Radislav. Úvodní studie. In *Aurelius Augustinus: Říman, člověk, světec*. Praha: Vyšehrad, 2000.

¹¹ Srov. ŘÍČAN, Rudolf – MOLNÁR, Amedeo. *Dvanáct století církevních dějin*. 3. vyd. Praha: Kalich, 2008, s. 142.

¹² Srov. SVOBODA, Karel a AUGUSTIN. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*, s. 9.

¹³ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*, s. 44.

¹⁴ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*, s. 76.

¹⁵ Pelagius prosazoval důležitost svobodné vůle a osobního úsilí ke konání dobra. Tímto učením vlastně snižoval, nebo dokonce popíral úlohu působení Boží milosti v lidském životě. Člověk podle Pelagia nepotřebuje pomoc Boží milosti, k dosažení dokonalosti stačí pevná vůle. Srov. MARROU, Henri. *Svatý Augustin*. Řím: Křesťanská akademie, 1979, s. 40.

¹⁶ Srov. SVOBODA, Karel a AUGUSTIN. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*, s. 9.

¹⁷ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*. Praha: OIKOYMENH, 2006, s. 161.

¹⁸ Srov. VOPŘADA, David. Vyznání Augustina a jeho čtenářů, s. 7.

V období, kdy Augustin žil a působil, se na Východě řešily především christologické a trinitární teologické problémy. Západ se zabýval otázkou spásy člověka, působení Boží milosti v lidském životě, otázkami svobodné lidské vůle, dědičného hříchu a ospravedlnění.¹⁹ Augustin je označován jako jedna nejvýraznějších osobností tohoto období.²⁰

1.2 Život a dílo sv. Augustina

1.2.1 Stručný životopis sv. Augustina

Podstatná část Augustinova životopisu je obsažena v prvních devíti knihách *Vyznání*. Protože řada skutečností je podrobněji uvedena dále v kapitole věnované obsahu Augustinových *Vyznání*, budu se snažit zde uvádět pouze důležité body životopisu a skutečnosti, které se ve *Vyznáních* nevyskytují.

Augustin se narodil v Thagaste, v římské provincii Numidii v severní Africe, 13. listopadu 354. Thagaste se v současné době jmenuje Súk Ahras a našli bychom ho v Alžírsku.²¹ Augustinův otec Patricius byl pohan, působil jako výběrčí daní, matka Monika byla hluboce věřící a praktikující křesťanka.²² Augustinův otec byl velmi ctižádostivý, a proto mu také záleželo, aby jeho syn Augustin v životě dosáhl vysokého společenského postavení. Monika svému synovi vštěpovala především křesťanskou výchovu.

Augustin studoval v Madauře, později v Kartágu. Prostřednictvím povinné studijní četby Ciceronova *Hortenzia* u Augustina započal zájem o filozofii, zatoužil po nalezení skutečné pravdy. Zajímavostí je, že u Augustina na počátku jeho touhy po poznání skutečné pravdy byl spis, který napsal pohanský filozof Cicero.²³ Dílo tohoto filozofa se v tehdejší době využívalo při výuce především jako vzor rétoriky a obsah spisu nebyl

¹⁹ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*, s. 73.

²⁰ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 162.

²¹ Srov. HOŠEK, Radislav. Úvodní studie, s. 16.

²² Srov. GROSSI, Vittorino. „Augustin.“ In BORRIELLO, Luigi (ed.). *Slovník křesťanských mystiků*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012.

²³ Srov. NEUMANN, Uwe. *Augustin*. Praha: Volvox globator, 1999, s. 13.

důležitý.²⁴ Později se Augustin seznámil s texty Písma, které se mu zdály jazykově příliš prosté. Ze své pozice člověka vzdělaného v oboru řečnictví texty Písma odsoudil.²⁵

Augustin vyučoval rétoriku v Kartágu. Pokračoval v hledání pravdy v náboženské sektě manichejců, u které vydržel devět let. Manichejci zaujali Augustina svým výkladem Bible.²⁶ V 17 letech začal žít ve volném svazku s družkou, se kterou pak měl syna Adeodata (Bohdana).²⁷ Z hlediska dnešních měřítek by se dalo říci, že Augustin žil docela normálním životem.²⁸

Následně Augustin vyučoval v Thagaste, pak v Římě. Využil příležitost a získal místo rétora u císařského dvora v Miláně. Zde se setkal s biskupem Ambrožem, také se zde seznámil s novoplatonismem. Pokračování jeho duchovní cesty je popsáno ve *Vyznáních*. Zásadním zlomem Augustinova obrácení je známá scéna v Milánské zahradě.²⁹

Augustin, v důsledku svého obrácení a také nemoci, ukončil činnost učitele rétoriky. Na venkovském sídle Cassiciacum napsal své první spisy. Toužil po mnišském životě v ústraní. Vrátil se do Milána, kde se připravil na křest. Augustin byl pokřtěn z 24. na 25. dubna 387 se synem Adeodatem a přítelem Alypiem.³⁰ Roku 390 Adeodat zemřel. Augustin toužil založit klášter, chtěl najít vhodné místo v Hippo. Zde při Augustinově návštěvě bohoslužby stávající biskup Valerius hovořil o nedostatku kněží. Shromáždění věřící poukázali na přítomného Augustina, kterého znali.³¹ Roku 391 pak byl proti své vůli vysvěcen biskupem Valeriem na kněze. Později přijal biskupské svěcení, po Valeriově smrti se stal jeho nástupcem.

²⁴ Srov. NEUMANN, Uwe. *Augustin*, s. 13.

²⁵ Hlavním důvodem byla skutečnost, že antická kultura velmi dbala na používání ozdobného jazyka. Řečnictví se v této době řadilo k základu antické vzdělanosti. Písmo svaté bylo oproti tomu psané jazykem velmi prostým. Protože v období antické kultury byl takový styl jazyka považován za nevhodný, stávalo se to mnohdy překážkou, především pak pro vzdělané pohany, aby mohli přijmout křesťanskou víru. Srov. VOPŘADA, David. *Svatý Augustin: vánoční promluvy*. Praha: Krystal OP, 2015, s. 20.

²⁶ Srov. HOŠEK, Radislav. Úvodní studie, s. 17.

²⁷ Srov. tamtéž.

²⁸ Ovšem není pravda, co se o Augustinovi bohužel často tvrdí, že v mládí žil nezřízeným sexuálním životem. Skutečnost byla jiná, žil s družkou, které byl věrný. Protože pocházela z nižších společenských kruhů než Augustin, nebylo v tehdejší společnosti možné, aby s ní mohl uzavřít sňatek. Srov. VOPŘADA, David. *Vyznání Augustina a jeho čtenářů*, s. 16.

²⁹ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015, VIII. 12, 29.

³⁰ Srov. HOŠEK, Radislav. Úvodní studie, s. 18.

³¹ Srov. VOPŘADA, David. *Vyznání Augustina a jeho čtenářů*, s. 7.

Další podrobnosti o Augustinově životě je možné útržkovitě zjistit z jeho jiných děl, především z jeho dopisů, když byl biskupem.³² Augustin zemřel 28. srpna roku 430 při obléhání Hippo Vandaly.

1.2.2 O díle sv. Augustina

Augustin dával důraz na praktický život, prožívaný v přátelství s Bohem. „Evangelní podstatu biblického zjevení spatřuje v lásce k Bohu a bližnímu.“³³ Od Boha byl obdařen hlubokou touhou po pravdě. Tato jeho silná touha po pravdě ve skutečnosti neznamenalala zjistit, co je logicky správné nebo rozumově platné, ale zkušenost toho, že opravdu existuje skutečnost, tak jak jí vnímá rozum a intuice. Je to vyšší forma poznání, která přesahuje diskurzivní uvažování.³⁴

Augustin měl dar schopnosti vnímat krásu.³⁵ Díky působení Boží milosti dospěl k poznání, že tou jedinou a pravou krásou je sám Bůh,³⁶ v kráse stvoření vidí krásu Stvořitele.³⁷ Augustin hovoří o tom, že všichni lidé mají v sobě touhu po blaženosti, ale neví, že tou jedinou a pravou blažeností je Bůh sám.³⁸ Podle Augustina je touha po Bohu vlastností člověka, je to výchozí bod stupňovité cesty, jejíž cílem je věčný život ve společenství s Bohem. Uprostřed této cesty je dar mystického poznání Boha. Toto poznání je „naplněním toho, po čem duše touží“ a současně je také setkáním se skutečností, ke které je duše zaměřena svou přirozeností.³⁹ Lidská duše je od své přirozenosti bytostně zaměřena k nadpřirozenému cíli, jako ke svému určení.⁴⁰

Jedním ze základních zdrojů, které se staly inspirací pro jeho dílo, je polemika s manichejským učením.⁴¹ Augustin byl manichejcem devět let, nejvíce ho zajímala problematika existence zla ve světě, kterou se snažil vyřešit nebo pochopit. K dalším důvodům, proč mu manichejské učení imponovalo, byl jeho vlastní vnitřní zápas

³² Srov. HOŠEK, Radislav. Úvodní studie, s. 20.

³³ GROSSI, Vittorino. „Augustin.“ In BORRIELLO, Luigi (ed.). *Slovník křesťanských mystiků*, s. 159.

³⁴ Srov. GROESCHEL, Benedict Joseph. *Augustín – filozof, teolog, mystik*. Bratislava: Serafín, 2005, s. 98.

³⁵ Srov. SVOBODA, Karel a AUGUSTIN. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*, s. 16.

³⁶ Tamtéž, s. 54.

³⁷ Tamtéž, s. 55.

³⁸ Tamtéž, s. 12.

³⁹ Srov. IVÁNKA, Endre von. *Plato christianus*. Praha: Oikoymenh, 2003, s. 216.

⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 226.

⁴¹ Srov. KARFIKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 26.

s tělesnými pudy. Sám nebyl v té době schopen žít asketickým životem, přestože asketický život obdivoval.⁴²

Důležitým zdrojem inspirace pro Augustina představoval novoplatonismus.⁴³ Augustin považoval novoplatonismus za nejdokonalejší nauku, ale scházel mu v ní zcela zásadní či klíčový aspekt a tím byl Ježíš Kristus, nauka o vtělení.⁴⁴ Z novoplatonismu pochopil, že Bůh je transcendentní a nehmotný.⁴⁵ Augustin byl přímo fascinován Plótinovou zmínkou o sjednocení s Jedním. Od novoplatoniků také například převzal způsob vyjadřování jak popisovat mystickou zkušenost.⁴⁶ Předělem mezi novoplatonismem a křesťanstvím je v Augustinově díle pravý Prostředník mezi Bohem a lidmi, který přináší lidstvu uzdravení od hříchu a spásu, Ježíš Kristus.⁴⁷

Pro své hluboké zaměření na působení Boží milosti v lidském životě byl Augustin nazván učitelem, nebo také doktorem milosti. Během historie se našla řada vlivných osobností, kteří nevzali na vědomí, že Augustin své učení zamýšlel především jako antiteze k bludné nauce o možnosti člověka dosáhnout spásu vlastní silou a schopností. V pozdějších staletích nesprávným způsobem vycházeli z Augustinova učení například Luther, Kalvín a jansenisté.⁴⁸

Jako další téma, kterým se Augustin se ve svém díle zabýval, byla otázka predestinace. Hovoří o primátu Boží vůle při rozhodnutí, kdo bude předurčen k věčnému životu a kdo k záhubě, ale současně nedokáže vysvětlit, jak vzniká zlo ve světě. Zlo definuje jako absenci dobra, například jako je tma pouze nepřítomností světla.⁴⁹ Dějinný proces probíhá podle Boží vůle a plánu spásy. Podle Augustina je klíčovou událostí dějin to, že se Bůh

⁴² Srov. VOPŘADA, David. Vyznání Augustina a jeho čtenářů, s. 14.

⁴³ Tento filozofický systém rozvinul Plótinus ve 3. století. Plótinus vycházel především z Platónových dialogů. Hlavním bodem jeho nauky bylo Jedno „prvotní, transcendentní a neměnnou skutečnost, kterou nelze popsat, neboť se vymyká jakékoliv definici a je zdrojem veškerého bytí“. Srov. VOPŘADA, David. Vyznání Augustina a jeho čtenářů, s. 14.

⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 15.

⁴⁵ KARFÍKOVÁ, Lenka. Augustinova Vyznání jako exemplum jeho nauky o milosti. In KRMÍČKOVÁ, Helena (ed.). *Quaerite primum regnum Dei: Sborník příspěvků k počtě Jany Nechutové*. Brno: Matice moravská, 2006, s. 79–88, s. 81.

⁴⁶ Srov. VOPŘADA, David. Vyznání Augustina a jeho čtenářů s. 15.

⁴⁷ MADEC, Goulven. Aurelius Augustinus: křesťanství jako naplnění platonismu. In KARFÍK, Filip – NĚMEC, Václav – VILÍM, František (ed.). *Křesťanství a filosofie: postavy latinské tradice: Augustinus, Boëthius, Jan Eriugena, Anselm z Canterbury, Tomáš Akvinský, Jan Duns Scotus*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994, s. 24.

⁴⁸ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*, s. 76.

⁴⁹ Srov. tamtéž, s. 176.

se stal člověkem. Proces oddělování zatracených a vyvolených probíhá po celé dějiny, vrcholí v Kristu a bude dovršen v momentu Posledního soudu. Vyvolení, díky Boží milosti, vytvoří Boží obec. Církev zde na zemi ale ještě není tou pravou Boží obcí, protože jsou v ní smíšení spravedliví i nespravedliví. Současně Augustin říká, že mimo církev není spásy.⁵⁰

Augustin se zabýval také stvořením a časem: Bůh stvořil svět ze své vůle z ničeho, to je základem propastného rozdílu, který je mezi stvořenými věcmi a Bohem Stvořitelem. Věci stvořené jsou proti Bohu nicotné. Toto je vyjádřeno poměrem věčnosti Boha k poměru stvořených věcí, které existují v čase. Ve svém díle Augustin říká o čase, že může existovat jen v prostředí kde je změna, ale „ve věčnosti žádné změny není“. Bůh stvořil svět spolu s časem.⁵¹

Seznam Augustinových děl je uveden v díle jeho životopisce Possidia, který Augustina osobně znal. Tento seznam obsahuje 1030 položek.⁵² Jiný zdroj uvádí, že Augustinovo písemné dílo čítá odhadem více než pět miliónu slov v latinském jazyce.⁵³ Rámcový seznam Augustinových děl je možné obvykle najít jako doplňující informaci u konkrétního Augustinova díla. Augustinovo rozsáhlé literární dílo nebylo jeho hlavní činností, odborná literatura uvádí, že se jednalo pravděpodobně o výsledek odpočinku po náročné denní práci biskupa v tehdejší církvi.⁵⁴

I přes značné vytížení svým povoláním biskupa se Augustin intenzivně věnoval spisovatelské činnosti.⁵⁵ Byl výborný kazatel, ale současně také působil jako poradce v nejrůznějších situacích.⁵⁶ Biskupské povolání vedlo Augustina také ke sporům s donatisty a pelagiány, kteří byli v tehdejší době velmi aktivní. Augustinovy spisy měly velký význam a vliv na západní církev ve středověku. Bohužel to nebylo vždy přínosem,

⁵⁰ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*, s. 177.

⁵¹ Srov. STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*, s. 175.

⁵² Srov. GROSSI, Vittorino. „Augustin.“ In BORRIELLO, Luigi (ed.). *Slovník křesťanských mystiků*, s. 151.

⁵³ Srov. GROESCHEL, Benedict Joseph. *Augustin – filozof, teolog, mystik*, s. 12.

⁵⁴ Srov. MACHOVEC, *Svatý Augustin*. 2., opr. a dopl. vyd., (V nakl. Akropolis 1.). Praha: Akropolis, 2011, s. 50.

⁵⁵ Srov. SVOBODA, Karel a AUGUSTIN. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*, s. 10.

⁵⁶ Srov. MACHOVEC, Milan. *Svatý Augustin*, s. 51.

protože Augustinova nauka obsahuje sporná místa.⁵⁷ Podrobnější pojednání je nad rámec této práce.

Augustinovo působení bylo prosyceno láskou k Bohu, a to proto, že byl ve svém životě bytostně zaměřen k Bohu. Sám ve svém vlastním životě si prověřil, jak je nesnadné hledání a nalezení pravdy. Tuto svou osobní zkušenost také předal ve svém díle dalším generacím.⁵⁸

1.3 Stručný přehled Augustinovy nauky o milosti

Pojmem milost⁵⁹ rozumíme zcela svobodný a láskyplný Boží příklon k člověku, jednání, kterým Bůh vstupuje do osobního společenství s člověkem. Cílem tohoto Božího jednání je darovat člověku spásu, věčné společenství s Bohem.⁶⁰ Teologii milosti je možné označit jako vztah mezi člověkem a Bohem, Boží působení v lidském životě a odpověď člověka na Boží nabídku spásy.⁶¹

Augustin se věnoval tématu milosti dříve, než musel jako biskup reagovat na pelagianismus. Nutnost bojovat proti pelagianismu ho pak přiměla zabývat se tímto tématem daleko více do hloubky.⁶² Augustinova nauka o milosti někdy bývá označována jako nejméně přitažlivé téma nebo dokonce jako nejproblematičtější téma.⁶³ Jeho pojetí nauky o milosti je spojené s řešením otázek o lidské vůli.⁶⁴ Augustin pracoval s naukou o milosti v listech apoštola Pavla a ve svém díle tuto nauku vykládal.⁶⁵

Augustin nazývá pojmem milost nejen pomoc Boží v posílení lidské vůle konat dobré skutky, ale současně také tak označuje „vysvobození ze strachu před trestem, odpuštění hříchů na základě kajcnosti, spravedlnost darovanou na základě víry v milosrdenství,

⁵⁷ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria*. Praha – Kostelní Vydří: Krystal OP – Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 40.

⁵⁸ Srov. FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*, s. 76.

⁵⁹ Více o pojmu milost např. v KRAUS, Georg. „Milost.“ In BEINERT, Wolfgang (ed.). *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 195.

⁶¹ Srov. MACHULA Tomáš, Úvod. In SVATÝ AUGUSTIN. *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*. Praha: Krystal OP, 2000. s. 9.

⁶² Srov. tamtéž.

⁶³ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 12.

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 14.

⁶⁵ Srov. tamtéž, s. 13.

nikoli dosaženou vlastními výkony“.⁶⁶ Odpovědí člověka pak má být láska k Bohu, která se stává jediným záslužným činem. Čistá láska, bez potřeby nároku na odměnu.⁶⁷ Augustin vytvořil v podstatě dvě nauky o milosti: První verze byla vytvořena v období presbyteriátu, tedy v letech 394–395, a setkáme se s ní ve výkladech Pavlových listů. Na druhé verzi své nauky o milosti pracoval na počátku episkopátu. Tuto novou nauku pak představil v *Odpovědi Simplicianovi*.⁶⁸

První verze nauky o milosti zahrnuje skutečnost dědičného hříchu, ospravedlnění hříšníka Boží milostí, nutnost milosti pomáhající v životě člověka k vykonávání dobrých skutků a v neposlední řadě pomoc milosti Boží při vytrvání v dobrém a k dosažení věčné spásy.⁶⁹ V rámci svého protimanichejského působení do svého kněžského svěcení, Augustin dává důraz na skutečnost, že Bůh stvořil vše dokonalé, zlo pak pochází výhradně z lidské vůle. Člověk podléhá své žádostivosti a svými hříchy porušuje stanovený Boží řád. Důsledkem tohoto lidského počínání je pak trest v podobě zotročení člověka jeho vlastními žádostmi. Rozum člověka podléhá žádosti, jejímž zdrojem je buď pýcha, kdy se člověk odmítá podřídít Bohu, nebo nezřízené přilnutí k pozemským věcem. Příchodem Ježíše Krista Bůh ve svém milosrdenství vysvobozuje člověka z tohoto otroctví. Člověk má možnost skrze lásku k Bohu, která mu je darována prostřednictvím Ducha svatého, obrátit se k věcem duchovním a získat zpět svoji důstojnost. V důsledku dědičného hříchu je lidská přirozenost oslabena, a není schopná čelit žádostivosti. Člověk sice má stále svobodnou vůli, ale ta je slabá. Člověku přesto zůstává jeho zaměřenost na nadpřirozený cíl, avšak v důsledku nedostatečné víry a absence milosti Boží není sám od sebe schopen tento cíl identifikovat, a proto také o něj ani není schopen bez pomoci milosti Boží usilovat. Tato zátěž, která vyplývá z dědičného hříchu, může být překonána pouze přijetím křtu. Milost, získaná vykupitelskou obětí Ježíše Krista, obnovuje v člověku obraz Boží. Bez daru milosti Boží není člověk ospravedlněn a není schopen čelit hříchu.⁷⁰ Augustin ve svých dílech zmiňoval negativní působení síly návyku na hříšné jednání, které je obrácením člověka od duchovního ke smyslovému,

⁶⁶ KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 72.

⁶⁷ Srov. tamtéž.

⁶⁸ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost zvítězila. Augustinův dvojitý výklad Pavlovy nauky o milosti*. In Karfíková, Lenka – Mrázek Jiří (ed.). *Milost podle Písma a starokřesťanských autorů*. Jihlava: Mlýn, 2004, s. 159–175, s. 159.

⁶⁹ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Dějiny katolické církve: pro posluchače teologických fakult*. 3. přeprac. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993, s. 170.

⁷⁰ Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 806.

k tělesnému. Tento špatný návyk se stává skrytým tíhnutím ke zlu⁷¹ a zároveň pak brání vůli v konání dobra.⁷² Rozborem Ř 7,23–25 dospěje Augustin k závěru, že vznik návyku na hřích je u člověka důsledkem dědičného hříchu. Vysvobodit a uzdravit člověka může jedině Boží milost. Bůh ve své milosti daruje prostřednictvím působení Ducha svatého člověku Boží lásku a tím si podřídí vůli člověka, vysvobozuje člověka ze ‚zákona hříchu a smrti‘.⁷³

Bez působení pomoci Boží milosti, tedy podle Augustina, člověk není schopen ani vůbec chtít vykonat nějaké dobro. Jedině Bůh ve svém milosrdenství může člověku pomoci darem milosti vytrvat v dobrém do konce života.⁷⁴ Podmínkou je, aby se člověk obrátil k Bohu, pak mu Bůh pomůže. Pokud se neobráčí, čeká ho trest.⁷⁵ Jako jediný dobrý čin, který si pak může připisovat sám sobě je jeho víra v Boží milost, ta se stává zdrojem všech dobrých činů v jeho životě. Není možné, aby si připisoval nějaké zásluhy sám sobě, protože prostě bez pomoci milosti Boží není ničeho dobrého sám od sebe schopen.⁷⁶ Člověk nebude ospravedlněn prostřednictvím dobrých skutků, které ve svém životě vykonal, tedy za svou snahu naplnit zákon, nýbrž na základě víry v milost Boží. Pak je totiž teprve uschopněn konat dobré skutky, a plnit tedy zákon z lásky k Bohu. Tak dojde ospravedlnění.⁷⁷

Na druhé verzi nauky o milosti začíná Augustin pracovat po té, kdy je roku 395 vysvěcen na biskupa. Jedno z prvních Augustinových děl, která se týkají jeho nového pojetí nauky o milosti, je *Odpověď Simplicianovi*. V tomto díle mimo jiné Augustin řeší otázku různého osudu Ezaua a Jákoba, který je zmíněn v Ř 9,10–13. Důsledkem výkladu tohoto sporného místa pak Augustin dochází k novému pojetí své nauky o působení Boží milosti a lidské svobodě.⁷⁸ Pracuje na doložení Boží spravedlnosti u Ezaua, protože jak jinak mohlo být předem rozhodnuto o jeho osudu ještě před jeho narozením v matčině lůně? Augustin říká, že je to dopad zděděného hříchu. Všichni lidé jsou zatíženi Adamovým hříchem, stali se hříšnou masou, a z této masy se Bůh smilovává

⁷¹ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 46.

⁷² Srov. tamtéž, s. 47.

⁷³ Srov. tamtéž, s. 48.

⁷⁴ Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 806.

⁷⁵ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 52.

⁷⁶ Srov. tamtéž, s. 55.

⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 61.

⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 77.

nad některými.⁷⁹ Později, v rámci protipelagiánského sporu, se podle Augustinova výkladu Ř 5,12 dědičný hřích přenáší na další generace prostřednictvím tělesného aktu plození, kdy se předává tělesný život.⁸⁰ Augustin hovoří o „biologické i morální sounáležitosti lidského rodu“.⁸¹ Všechny duše byly na počátku přítomné v Adamovi, takže tím vlastně byli všichni lidé účastni okamžiku, když Adam zhřešil. A proto je tento děděný hřích i osobním hříchem každého člověka. Pokud by Adam nezhřešil, lidé by bezbolestným způsobem přecházeli ze své tělesné existence do věčného života.⁸²

Člověk, kterého stvořil Bůh, nemá právo se ptát svého Stvořitele na důvody jeho rozhodování a jednání, jak je psáno v Ř 9,20.⁸³ Augustin současně nepopírá svobodu lidské vůle. Vůli člověka konat dobré skutky předem připravuje Bůh působením milosti:⁸⁴ „Ale vůle sama se nemůže k něčemu pohnout, nesetká-li se s něčím, co těší a láká ducha. Aby se však s něčím takovým setkala, to není v moci člověka.“⁸⁵ Dále v textu *Odpovědi Simplicianovi* následuje příklad obrácení sv. Pavla.

„Nepomáhá-li nám Boží milosrdenství, samotná lidská vůle nestačí k tomu, abychom správně a spravedlivě žili.“⁸⁶ Jedině Bůh tedy působí tu správnou vůli člověka konat dobré skutky. Augustin se snaží dokázat výkladem Písma svatého nezbytnost Boží milosti pro každého člověka, bez působení Boží milosti není možné konat dobré skutky.⁸⁷ Všechny dobré lidské činy jsou tedy plodem působení milosti Boží darované člověku.⁸⁸ Milost předchází všechny zásluhy člověka a to i víru, takže je to vlastně Bůh, který určuje předem, koho povolá a daruje mu víru, nebo koho darem víry nepovolá. Stále platí podle Augustina, že ospravedlnění člověka záleží na jeho víře, ale i víra je vlastně také Boží dar.⁸⁹

⁷⁹ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 85.

⁸⁰ Srov. tamtéž, s. 179.

⁸¹ Srov. tamtéž, s. 178.

⁸² Srov. tamtéž, s. 178.

⁸³ Srov. tamtéž, s. 86.

⁸⁴ Srov. MACHULA Tomáš, Úvod, s. 10.

⁸⁵ Svatý AUGUSTIN. *Odpověď Simplicianovi*. In *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*. Praha: Krystal OP, 2000, I. 2, 22.

⁸⁶ Tamtéž, I. 2, 12.

⁸⁷ Srov. MACHULA Tomáš, Úvod, s. 100.

⁸⁸ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 82.

⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 83.

V první řadě se tedy člověk musí obrátit k Bohu, ale to je současně podle Augustina také dar Boží milosti, následně je pak uschopněn prostřednictvím působení daru Boží milosti z lásky k Bohu plnit zákon.⁹⁰ Zcela zdarma darovaná milost Boží očekává od člověka odpověď lásky. Správnou reakcí na obdarování je tedy nezištná láska k Bohu pro něj samého, ne z důvodu získání odměny.⁹¹ Dar milosti je absolutně nezasloužený, zcela zadarmo daný, člověk na milost Boží nemá žádné právo. Bez milosti Boží člověk nemůže být ospravedlněn. Bez milosti Boží není možné čelit žádostivostem a ani vůbec chtít vykonat nějaké dobro. Výhradně díky pomoci milosti Boží je člověk schopen vytrvat v dobrém až do konce.⁹²

Spása každého člověka je tedy plně závislá na Božím úradku a milosrdenství. Podle Augustina Bůh předem rozhodl, komu udělí dar své milosti. Jedná se tak o Boží vůli spasit pouze část lidstva, ale není to úplně jednoznačné. Možná Bůh ve svém milosrdenství dává svou nabídku spásy každému, ale část lidí tuto nabídku bohužel promarní. Augustin to zdůvodňuje neprobádatelností a neproniknutelností Božích rozhodnutí. Augustinovi se vytýká v jeho učení teze, že Bůh člověka svým působením přiměje k určitému rozhodnutí a jednání. S tím by souviselo potlačení svobodné lidské vůle. Ale toto tvrzení není tak úplně pravdivé, Augustin hlásá existenci svobodné lidské vůle, současně však nehlásá sjednocení působení milosti Boží a lidské svobodné vůle.⁹³

Nauka o milosti, vztah mezi lidskou svobodou a Boží milostí, se pak stal hlavním problémem, který křesťanský Západ řešil až do novověku. Tento problém se pak bohužel stal příčinou řady teologických sporů.⁹⁴

⁹⁰ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 81.

⁹¹ Srov. tamtéž, s. 72.

⁹² Srov. MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*, s. 807.

⁹³ Srov. tamtéž.

⁹⁴ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 13.

2. Vyznání sv. Augustina

2.1 Charakteristika díla jako teologické autobiografie

Augustinova *Vyznání* patří po Bibli k nevlivnějším knihám v historii. *Vyznání* jsou také označována jako první psychologická autobiografie v dějinách.⁹⁵ Augustin sepsal *Vyznání* v době, kdy už byl biskupem v Hippo v letech 397–401. Nikdy se nedozvíme, co bylo pravým důvodem sepsání této knihy. Například se uvádí, že se Augustin chtěl vyrovnat se svou již bývalou příslušností k sektě manichejců,⁹⁶ která mu mohla být, především nepřáteli, předhazována. Jako další možný důvod je obhájení na příkladu svého vlastního života své nové pojetí nauky o milosti, kterou předložil v *Odpovědi Simplicianovi*.⁹⁷ Sám Augustin ve *Vyznáních* ale napsal, že ho Bůh vybídl k sepsání, a dílo sepsal z lásky k Bohu.⁹⁸

Knihou hovoří přibližně o prvních třiceti letech Augustinova života.⁹⁹ Paralelně s životopisným příběhem najdeme ve *Vyznáních* také prvky psychologie, filozofie, klasické literatury. Augustin také ve svém díle využívá pojmovou řeč novoplatonismu.¹⁰⁰ Současně se zde setkáme s hlubokými duchovními myšlenkami.¹⁰¹ Odborná literatura poukazuje na jeden ze základních rozdílů mezi Plótinem a Augustinem, který spočívá v tom, že Augustin prožíval skutečný osobní vztah s Bohem. Na rozdíl od Plótina Augustin s Bohem rozmlouval, Plótin s Jedním nekomunikoval.¹⁰² Augustin bývá také nazýván „princem“ křesťanských mystiků.¹⁰³ Ovšem terminologie Augustinovy mystiky není srovnatelná s terminologií a slovníkem pozdějších, například španělských mystiků. Kontemplaci, zakoušení Boha, je velmi obtížné popsat, ale přesto je možné najít určité společné prvky.¹⁰⁴ I když je Augustinovo setkání s Bohem pouze

⁹⁵ Srov. GROESCHEL, Benedict, Joseph. *Augustín - filozof, teolog, mystik*, s. 21.

⁹⁶ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 93.

⁹⁷ Srov. tamtéž, s. 94.

⁹⁸ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, XI 1, 1.

⁹⁹ Srov. GROESCHEL, Benedict, Joseph. *Augustín - filozof, teolog, mystik*, s. 24.

¹⁰⁰ Srov. IVÁNKA, Endre von. *Plato christianus*, s. 23.

¹⁰¹ Srov. GROESCHEL, Benedict, Joseph. *Augustín - filozof, teolog, mystik*, s. 14.

¹⁰² Srov. MADEC, Goulven. Aurelius Augustinus, s. 22.

¹⁰³ Srov. TRAPÉ, Agostino. *Saint Augustine Man, Pastor, Mystic*. Catholic Book Publishing Co., New York: 1986, s. 261.

¹⁰⁴ Srov. Karfiková, Lenka. Kontemplace u Augustina. In: *Reflexe, filosofický časopis*. 1992, č. 7-8, s. 2-32, s. 2-2.

záblesk, naplní jeho duši jistotou existence Boží, hlubokou radostí z nepochybné naděje na věčnou radost s Bohem.¹⁰⁵

Augustin byl vynikající rétor, byla to jeho profese. V rámci této jeho profese, byla samozřejmě dovednost přizpůsobit svůj projev na konkrétní skupinu posluchačů, mnohdy za účelem ovlivnění jejich názoru, nebo získání na svou stranu.¹⁰⁶

Ve *Vyznáních* Augustin především chválí Boží milost, jak působila v jeho životě. Ve skutečnosti jsou *Vyznání* dlouhý dopis Bohu.¹⁰⁷ Díky působení Boží milosti Augustin došel v životě ke správnému cíli, ke kterému by měl člověk v životě dojít. Názorně na svém životním příběhu ukazuje, jak může být taková cesta náročná. Vnitřní souboj dvou vůlí, tělesné a duchovní, nebo také vůle vlastní a vůle Boží. Bůh svou milostí člověku pomáhá překonávat překážky hříchu. Dá se hovořit o tom, že ve *Vyznáních* názorně předkládá svou nauku o milosti, jak jí zpracoval v *Odpovědi Simplicianovi*.¹⁰⁸ Člověk sám svými silami není schopen konat dobro, čelit hříchu. Jedině s pomocí Boží milosti může člověk tyto překážky překonávat a konat dobro. Takže vlastně všechny zásluhy patří Bohu.¹⁰⁹ Augustin čtenářům a před Bohem vyznává, jak si sám uvědomil svojí lidskou slabost. V knize současně nepřestává chválit a děkovat Bohu za udělené dary.

Uvádí se, že Augustinův záměr nebyl napsat svůj přesný životopis, nebo pouze popsat jak se obrátil k Bohu. Jeho cílem byla chvála Boha, proto psal o tom, co bylo pro tento cíl důležité. O dalších skutečnostech, které vyhodnotil jako zbytečné, se pak nezmiňoval. Proto například není ve *Vyznáních* zmiňován donatismus, který byl v době, kdy Augustin svá *Vyznání* sepisoval velmi rozšířen, nebo také zde není zmíněna Augustinova sestra. Tato skutečnost je dohledatelná v jeho korespondenci a nalezneme ji také v Possidiovu životopisu.¹¹⁰

¹⁰⁵ Srov. Karfíková, Lenka. *Kontemplace u Augustina*, s. 2-10.

¹⁰⁶ Srov. VOPŘADA, David. *Vyznání Augustina a jeho čtenářů*, s. 24.

¹⁰⁷ Srov. TRAPÉ, Agostino. *Saint Augustine Man, Pastor, Mystic*, s. 269.

¹⁰⁸ KARFÍKOVÁ, Lenka. *Augustinova Vyznání jako exemplum jeho nauky o milosti*, s. 82.

¹⁰⁹ Srov. tamtéž, s. 87.

¹¹⁰ Srov. VOPŘADA, David. *Vyznání Augustina a jeho čtenářů*, s. 24.

K základním tématům *Vyznání* patří modlitba, obrácení a stvoření. Bůh stvořil člověka ke svému obrazu, a proto je člověk nasměrován k Bohu, Tato základní dispozice člověka je porušena hříchem. Cesta k nápravě začíná obrácením člověka k Bohu, člověk se tak vrací na správný životní směr. Toto nasměrování je podporováno v ustavičné modlitbě, v nekončícím rozmlouvání s Bohem.¹¹¹

Úvodní modlitba udává tón celé knize, její význam spočívá v tom, že je potřeba aby člověka vedl sám Bůh, který nás stvořil pro sebe, jinak člověku hrozí, že se bude klanět falešnému Bohu.¹¹² K četbě Augustinových *Vyznání* je ideální přistupovat například jako k četbě Písma. Tedy vnímat obsah textu zrakem srdce, v modlitbě a rozjímání.¹¹³ Celá kniha je ve své podstatě modlitbou k Bohu.¹¹⁴ Augustin hovoří o dvojím vyznání: vyznání hříchů (*confessio peccatorum*) a vyznání chvály (*confessio laudis*). Obojí spolu úzce souvisí, přiznání vlastních hříchů, to už je chvála Boha.¹¹⁵ Některé texty této knihy jsou naplněné Boží milostí, a to už jen pro tu skutečnost, že Bůh sám bezpochyby Augustina často inspiroval.¹¹⁶

Při čtení *Vyznání* se může čtenář přiblížit tajemství Boha ve vlastním nitru, ale Bůh stále zůstává pro člověka tajemstvím, „aby zůstal Bohem“. Celými *Vyznáními* je protkána touha po poznání pravdy. Nejedná se pouze o pravdivé slovní vyjádření, o vyřčenou pravdu.¹¹⁷ Nikdo nemůže sám na sobě zakusit, to, co cítil Augustin.¹¹⁸ Člověk, který určitou situaci sám neprožil, ji nemůže nikdy plně pochopit.

Ve *Vyznáních* jsme svědky, jak se Augustin setkává s Bohem a jak na Boha reaguje. Bůh je ten, který člověka oslovuje první, zpravidla prostřednictvím věcí, které člověka obklopují. Člověk tyto věci poznává svými smysly a rozumem, následně se pak může lidského srdce dotknout prostřednictvím těchto věcí Bůh sám a vábit tak člověka k sobě.¹¹⁹

¹¹¹ Srov. MADEC, Goulven. Aurelius Augustinus, s. 22.

¹¹² Srov. GROESCHEL, Benedict, Joseph. *Augustín - filozof, teolog, mystik*, s. 24.

¹¹³ Srov. tamtéž, s. 22.

¹¹⁴ Srov. MADEC, Goulven. Aurelius Augustinus, s. 21.

¹¹⁵ Srov. TRAPÉ, Agostino. *Saint Augustine Man, Pastor, Mystic*, s. 269.

¹¹⁶ Srov. GROESCHEL, Benedict, Joseph. *Augustín - filozof, teolog, mystik*, s. 24.

¹¹⁷ Srov. VOPŘADA, David. *Vyznání Augustina a jeho čtenářů*, s. 24.

¹¹⁸ Srov. GROESCHEL, Benedict Joseph. *Augustín – filozof, teolog, mystik*, s. 97.

¹¹⁹ Srov. tamtéž, s. 24.

2.2 Struktura a obsah díla

Augustin nejprve sepsal prvních devět knih, později pak připojil další knihy. V knihách I – IX popisuje Augustin svojí životní cestu hříšníka, který se díky působení Boží milosti obrátil k Bohu. O desáté knize se hovoří, že je spojovacím článkem prvních devíti a posledních tří knih, nebo se také uvádí, že se je předělem mezi Augustinovým výstupem k Bohu a druhou částí, která je sama výstupem k Bohu.¹²⁰ Desátá kniha se zabývá pamětí, ale také je jejím obsahem pokračující zápolení člověka o vytrvání v dobrém. Knihy XI – XIII jsou nasměrováním veškerého stvoření ke Stvořiteli, tedy k Bohu. Do současnosti není úplně jasné, co Augustin zamýšlel závěrečnými čtyřmi knihami, které připojil k životopisné části.¹²¹

První knihu *Vyznání* otevírá modlitba, která na konci prvního odstavce obsahuje jednu z legendárních Augustinových vět: „... neboť jsi nás stvořil pro sebe a nepokojné je naše srdce, dokud nespočine v tobě“.¹²² Tato modlitba udává tón celému dílu, a také napovídá, jak by měl v ideálním případě čtenář přistupovat k celé knize.¹²³

Obsahem první knihy, kromě modliteb a chval Boha, je Augustinovo dětství. Poukazuje na existenci zděděného hříchu v životě člověka tím, že předkládá hříchy už i malého nemluvněte. Augustin hovoří o svých studiích, na které ho poslal a financoval jeho ctižádostivý otec. Zmiňuje, jak je zlé využívat v praxi získané dovednosti ke špatným účelům. Dále vypráví o tom, jak se mu dostalo prvních vědomostí o Bohu, Božím díle vykopení člověka z hříchu a zaslíbení věčného života. O tom všem byl poučován již od dětství matkou Monikou, která byla hluboce věřící křesťanka. Zatímco jeho otec byl nevěřící. V dětství onemocněl, měl být pokřtěn, ale protože se uzdravil, tak došlo k odložení křtu.

V druhé knize hovoří o svém stále hlubším upadání do hříchů, a to nejen tělesných, ale také například o své touze po světské slávě. Říká, že ho jeho rodina neochránila před hříchy, protože nejdůležitější bylo udělat kariéru.¹²⁴ V mladém věku, aby získal úctu

¹²⁰ Srov. pozn. 1 v Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, s. 248.

¹²¹ Srov. VOPŘADA, David. *Vyznání Augustina a jeho čtenářů*, s. 18.

¹²² Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, I 1, 1.

¹²³ Srov. GROESCHEL, Benedict, Joseph. *Augustín - filozof, teolog, mystik*, s. 24.

¹²⁴ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, II 1, 1.

vrstevníků, vymýšlel si činy, které ve skutečnosti nespáchal. Nevinnost znamenala u vrstevníků opovržení, tak nemohl před vrstevníky nevinnost přiznat.¹²⁵ Následuje příběh o krádeži hrušek, které se dopustil spolu s partou mladíků. Názorně na tomto příběhu demonstruje rozsah zla, pokud je pácháno jen pro spáchání zlého činu samotného.¹²⁶ Poukazuje současně na společenský jev, kterým je vzájemná podpora k určitému jednání v kolektivu, kdy jedinec podlehně tlaku okolí. Pokud by byl člověk sám, tak by něco takového pravděpodobně nespáchal.

Třetí kniha začíná zmínkou o odchodu na studia do Kartága. Při studiu rétoriky byl mimo jiné také veden k tomu, že bezohledné počínání je v pořádku, ba dokonce žádoucí. Protože čím si bude počínat bezohledněji, tím bude dosahovat většího úspěchu a slávy.¹²⁷ V rámci studia se mu dostane do rukou Ciceronův spis *Hortenzius*, který měl zkoumat po jazykové stránce. Hluboce se ho dotkne obsah tohoto spisu, dílo v něm probudí lásku k moudrosti.¹²⁸ Zmiňuje, že *Hortenzius* měl ale zásadní chybu. Scházel mu v něm Kristus, kterého znal z dřívějšího vyprávění a poučování od své matky Moniky.¹²⁹ Pak projevil zájem o texty Písma, především z jeho profesního hlediska. Vzpomíná, jak ho Písmo svým velmi jednoduchým jazykem zklamalo, protože tehdy ještě nebyl schopen pochopit jeho smysl.¹³⁰ Na cestě svého hledání moudrosti se přidal k sektě manichejců. Jeho matka Monika se za něj stále vytrvale modlila. Augustin vzpomíná, jak mu vyprávěla, že ho viděla alegoricky ve snu, že se stejně jednou obrátí k Bohu.¹³¹

V úvodu čtvrté knihy píše o zneužívání své profese. Hovoří o tom, že dokonce učil své žáky, jak pomocí řečnického umění vytvořit z prokazatelně špatného činu čin dobrý. Skutečný viník pak měl namísto trestu prospěch.¹³² V knize dále vzpomíná na svůj život ve volném svazku se ženou, které byl po celou dobu trvání jejich soužití věrný. Říká, že Bůh byl zpovzdálí stále s ním, zdálky viděl, jak odpadá od víry. Ve svém mládí se o pomoc obracel na astrology a věštce, než později pochopil, že je to klam a hřích.¹³³ Pokračuje, jak tehdy nevěřil v účinky křtu, když jeho umírající přítel obdržel křest těsně

¹²⁵ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, II 3, 7.

¹²⁶ Srov. tamtéž, II 9, 7.

¹²⁷ Srov. tamtéž, III 3, 6.

¹²⁸ Srov. tamtéž, III 4, 7.

¹²⁹ Srov. tamtéž, III 4, 8.

¹³⁰ Srov. tamtéž, III 5, 9.

¹³¹ Srov. tamtéž, III 11, 19.

¹³² Srov. tamtéž, IV 2, 2.

¹³³ Srov. tamtéž, IV 3, 4.

před smrtí.¹³⁴ Augustin byl velmi zdrcený smrtí přítele, ale nedokázal se obrátit k Bohu, protože Bůh byl pro něj tehdy nepředstavitelný a neopravdový. Spíš, jak sám říká, doslova přelud, zatímco zemřelý přítel byl skutečný.¹³⁵ Ve dvanácté hlavě Augustin hovoří o Kristu jako o pravém zachránci člověka.¹³⁶ Augustin dále ve čtvrté knize vzpomíná, jak věnoval slavnému řečníkovi Hieriovi knihu o kráse, kterou sám napsal. Pohnutkou mu byla Hieriova sláva, pro kterou si tohoto řečníka oblíbil. Poukazuje na to, jak moc si cenil světskou slávu.¹³⁷ Pak dále pokračuje o své touze po dosažení Boha. Uvědomil si, že překážkou mu byla jeho vlastní pýcha.¹³⁸

Pátou knihu začíná modlitbou, ve které je také řečeno, že člověk sice Boha opouští, ale Bůh člověka nikdy neopouští.¹³⁹ Dále v této knize Augustin hovoří o své devítileté příslušnosti k manichejské sektě, i když v jejich učení shledával nedostatky.¹⁴⁰ Na základě zklamání z osobního setkání s manichejským biskupem Faustem, kterého sice předcházela pověst výborného řečníka, ale ve skutečnosti uměl mluvit velmi mistrně především o bezobsažných věcech, změnil Augustin svůj postoj k manichejcům. Rozhodl se, že u manichejců zůstane, dokud se nenaskytne něco lepšího.¹⁴¹ Celou záležitost s Faustem vyhodnocuje jako řízení Boží, děkuje Bohu za pomoc. Nakonec k tomu dodává, že spása je pouze v Bohu.¹⁴² Augustin odešel do Říma, jako hlavní důvod uvádí nekázeň žáků. V Římě se mu dostalo pomoci od manichejců.¹⁴³ Příznivcem manichejské sekty sice zůstal nadále,¹⁴⁴ současně neustával ale v hledání, dal se ke skeptikům. Skeptici, zvaní akademici, byli filozofové, kteří pochybovali úplně o všem. Augustin dále zmiňuje, jak se v té době stále ještě domníval, že Bůh je tělesná bytost.¹⁴⁵ V Římě se ale jeho žáci chovali stejně jako na předešlém působišti, také mu za jeho vyučování často nezaplatili.¹⁴⁶ S pomocí manichejských přátel se mu podařilo získat výhodné místo v Miláně. Zde se setkal s biskupem Ambrožem. Napřed navštěvoval Ambrožova kázání

¹³⁴ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, IV 4, 8.

¹³⁵ Srov. tamtéž, IV 4, 9.

¹³⁶ Srov. tamtéž, IV 12, 19.

¹³⁷ Srov. tamtéž, IV 14, 21.

¹³⁸ Srov. tamtéž, IV 15, 26.

¹³⁹ Srov. tamtéž, V 2, 2.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž, V 6, 10.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, V 7, 13.

¹⁴² Srov. tamtéž, V 7, 13.

¹⁴³ Srov. tamtéž, V 8, 14.

¹⁴⁴ Srov. tamtéž, V 8, 10.

¹⁴⁵ Srov. tamtéž, V 10, 19.

¹⁴⁶ Srov. tamtéž, V 12, 22.

především z profesního zájmu.¹⁴⁷ Postupně začínal vnímat i obsah Ambrožových kázání, zmiňuje, jak začínal chápat Starý zákon, kterému dřív nebyl schopen porozumět.¹⁴⁸ Nadobro se rozešel s manichejskou sektou. Hovoří o tom, že jiné filozofy také tehdy nepovažoval za to pravé, v jejich učení scházal Kristus. Konečným řešením bylo rozhodnutí pro katechumenát v katolické církvi.¹⁴⁹

Šestá kniha začíná událostí příjezdu matky Moniky za Augustinem. Monika také sama začala navštěvovat Ambrožova kázání.¹⁵⁰ Obsah těchto kázání Augustin vnímal stále hlouběji. Postupně si uvědomoval, že je možné manichejcům odporovat v jejich výhradách vůči Písmu.¹⁵¹ Při svém neustávajícím hledání pravdy toužil po kontaktu s Ambrožem, ten ale na něj neměl čas.¹⁵² Augustin dále v textu přiznává svou velikou závislost na sexu.¹⁵³ Jeho matka na něj naléhala, aby se oženil, dokonce mu našla nevěstu z odpovídající společenské vrstvy. Ale ta byla příliš mladá na to, aby mohla uzavřít sňatek.¹⁵⁴ Augustin plánoval s přáteli život v ústraní. Chtěl se věnovat duchovnímu životu ve společenství. K uskutečnění tohoto plánu ale nedošlo, protože nevyhovoval manželkám jeho přátel.¹⁵⁵ Augustinova dlouholetá partnerka, matka jeho syna, byla jako překážka manželství od něho „odtržena“. Augustin, ale nedokázal žít bez ženy, našel si tedy novou milenkou. Stále se mu ale stýskalo po jeho původní družce.¹⁵⁶

V sedmé knize se Augustin se intenzivně zabývá otázkou původu zla ve světě.¹⁵⁷ Jako příčinu zla viděl svobodnou vůli člověka.¹⁵⁸ Z vlastní zkušenosti v textu dokládá, že astrologické předpovědi jsou ve skutečnosti závislé na náhodě.¹⁵⁹ Pokračuje, jak se mu dostaly do rukou knihy novoplatoniků, kde se setkal s názory téměř totožnými s Písmem. Současně, jako základní nedostatek, vnímal v těchto knihách absenci vtělení Syna Božího, jeho pokory a smírné oběti za lidstvo.¹⁶⁰ V kapitole nadepsané „Marný pokus

¹⁴⁷ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, V 13, 23.

¹⁴⁸ Srov. tamtéž, V 14, 24.

¹⁴⁹ Srov. tamtéž, V 14, 25.

¹⁵⁰ Srov. tamtéž, VI 1, 12.

¹⁵¹ Srov. tamtéž, VI 3, 4.

¹⁵² Srov. tamtéž, VI 11, 18.

¹⁵³ Srov. tamtéž, VI 12, 22.

¹⁵⁴ Srov. tamtéž, VI 13, 23.

¹⁵⁵ Srov. tamtéž, VI 14, 24.

¹⁵⁶ Srov. tamtéž, VI 15, 25.

¹⁵⁷ Srov. tamtéž, VII 3, 4.

¹⁵⁸ Srov. tamtéž, VII 3, 5.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, VII 6, 9.

¹⁶⁰ Srov. tamtéž, VII 9, 14.

o extázi¹⁶¹ popisuje jeden ze svých mystických zážitků, možná první, kdy ve svém nitru prošel zkušeností, že překážkou mezi Bohem a člověkem je hřích.¹⁶² Hovoří o tom, jak v nitru, ve svém srdci vnímá „hlas“ vše přesahující autority, který mu říká: „Jsem pokrm velkých, staň se velkým, a budeš mě jíst. A nebudeš mě ty proměňovat v sebe jako pokrm pro své tělo, ale budeš proměňován ve mne.“¹⁶³ Augustin si díky Božímu působení uvědomil, kde je skutečná pravda, kterou tak usilovně hledal. Skutečnou pravdu je možné spatřit ve stvořených věcech.¹⁶⁴ Od této chvíle věděl, že miluje Boha, ale současně si byl vědom toho, jak je velice obtížné opakovaně neupadnout do hříchu. Četba knih platoniků, to je další krok na Augustinově cestě při hledání pravdy, našel zde povzbuzení pro hledání netělesné pravdy.¹⁶⁵ Pak se začal zabývat listy apoštola Pavla. V nich se seznámil s pravdou, lékem na uzdravení duše nemocné hříchem. Člověka vysvobodí ze smrti milost Boží prostřednictvím Ježíše Krista.¹⁶⁶ Augustin pochopil, co je v lidském životě správné, ale stále nebyl schopen změnit svůj život a nastoupit na správnou životní cestu.

Osmá kniha je nadepsána „Obrácení“. Augustin hovoří o tom, jak mu Bůh vnuknul, aby se pro radu vydal za knězem Simplicianem,¹⁶⁷ Uvědomil si, že ho již netěší sláva a peníze plynoucí z jeho profese. Protože díky Boží milosti poznal, že existuje něco nesrovnatelně lepšího. Hovoří o tom, že našel drahocennou perlu, ale stále váhal prodat všechno, aby jí koupil.¹⁶⁸ Augustin Simplicianovi řekl o své četbě knih platoniků, které do latiny přeložil slavný řečník Victorinus. Simplician se vyjádřil, že je to dobře, že četl zrovna knihy novoplatoniků, protože spisy jiných autorů se neodkazovaly na „Boha a jeho Slovo“.¹⁶⁹ Pak mu Simplician vyprávěl o překladateli Victorinovi, kterého sám osobně znal, a který se obrátil k Bohu díky četbě Písma.¹⁷⁰ Augustin si uvědomil, jak rád by se také obrátil na správnou cestu, kterou nedávno pochopil, ale stále nebyl schopen opustit svůj zakořeněný návyk na určitý životní styl. Hovoří tak o zápasu dvou vůlí, duchovní a tělesné.¹⁷¹ Později za Augustinem a jeho přáteli přišel císařský úředník

¹⁶¹ V přetisku Vyznání vydání Ladislava Kuncíře, je nadpis této kapitoly „Počíná poněkud chápati božské věci“. Srov. AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*. Přetisk vydání Ladislava Kuncíře z roku 1926. Praha: Kalich, 2012.

¹⁶² Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, VII 10, 16.

¹⁶³ Tamtéž, VII 10, 16.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž.

¹⁶⁵ Srov. tamtéž, VII 20, 26.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, VII 21, 27.

¹⁶⁷ Srov. tamtéž, VIII 1, 1.

¹⁶⁸ Srov. tamtéž, VIII 1, 2.

¹⁶⁹ Tamtéž, VIII 2, 3.

¹⁷⁰ Srov. tamtéž, VIII 2, 4.

¹⁷¹ Srov. tamtéž, VIII 5, 10.

Ponticianus. Když u Augustina spatřil listy apoštola Pavla, vyprávěl svou zkušenost, jak četba životopisu egyptského mnicha Antonína přiměla jeho přátele k pevnému rozhodnutí sloužit svým životem výhradně Bohu.¹⁷² Augustin hovoří o následném prožívání velkého vnitřního boje. Velmi rád by sloužil Bohu celým životem, ale současně mu působilo obtíže opustit navyký způsob života. Tuto svoji neschopnost označil, že je to důsledek návyku na hřích. Pak následuje scéna Augustinova obrácení v zahradě. Při modlitbě za odpuštění hříchů a pomoc,¹⁷³ zaslechl hlas dítěte zpovzdálí, který odříkával říkanku „Vezmi – čti, vezmi – čti.“¹⁷⁴ Augustin to vnímal jako Boží výzvu, aby vzal Písmo svaté a náhodně ho otevřel. Jeho zrak spočinul na pasáži listu apoštola Pavla Římanům: „Ne v hodováních a pitkách, ne v necudnostech a prostopášnostech, ne ve sváru a závisti. Ale oblečte se v Pána Ježíše Krista a nepečujte o tělo tak, že by to vyvolávalo žádosti.“¹⁷⁵ Augustin dále v textu hovoří, jak po přečtení tohoto úryvku Písma pochopil, co je správné.¹⁷⁶ Tento zážitek se stal pro Augustina hlavní pobídkou ke konečnému rozhodnutí změnit svůj život a dát se plně do služby Bohu. Oznámil to pak své matce Monice, která projevila nesmírnou radost nad tím, že Bůh vyslyšel její modlitby.¹⁷⁷

V deváté knize Augustin pokračuje, jak se s konečnou platností rozhodl, že skončí se svou profesí učitele rétoriky. Zmiňuje, že už nechtěl pokračovat v předávání dovedností, jak prosazovat lež a to i v soudních sporech.¹⁷⁸ Pravděpodobně byla jako další důvod, kromě jeho rozhodnutí sloužit svým životem Bohu, i určitá plicní choroba, která mu překážela ve výkonu jeho řečnické profese.¹⁷⁹ S přáteli a příbuznými odešel na venkovský statek v Cassiciacu, aby se zde věnovali duchovnímu životu. Následně se vrátil do Milána, aby se spolu s přítelem Alypiem a synem Adeodatem zapsal mezi kandidáty křtu. Všichni byli pokřtěni biskupem Ambrožem. Dále zmiňuje pozdější smrt syna Adeodata.¹⁸⁰ Pak kniha pokračuje líčením života jeho matky Moniky, která byla podle Augustinova svědectví velmi trpělivou a pokornou manželkou. Augustinův otec

¹⁷² Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, VIII 6, 15.

¹⁷³ Srov. tamtéž, VIII 12, 28.

¹⁷⁴ Tamtéž VIII 12, 29.

¹⁷⁵ Řím 13, 13n.

¹⁷⁶ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, VIII 12, 29.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž, VIII 12, 30.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž, IX 2, 2.

¹⁷⁹ Srov. tamtéž, IX 2, 4.

¹⁸⁰ Srov. tamtéž, IX 6, 14.

byl často prchlivý a pravděpodobně své ženě nevěrný.¹⁸¹ Augustin následně popisuje hluboký společný duchovní zážitek při rozhovoru se svojí matkou.¹⁸² Následuje zpráva o smrti Moniky.¹⁸³ Devátá kniha končí prosbou, aby si každý čtenář vzpomněl v modlitbě na jeho matku i otce.¹⁸⁴

Desátá kniha je věnována paměti a dále pak určitým výčtem pokušení v lidském životě. Badatelům do této doby není zřejmé, co Augustin knihami X. – XIII. zamýšlel. O desáté knize se také hovoří jako o „pokračující námaze a denním obrácení“.¹⁸⁵

Augustin hovoří o tom, že stvoření vypovídá o Stvořiteli: „Řekněte mi něco o mém Bohu. Když to nejste vy, řekněte mi něco o něm ... jejich odpovědí byla jejich krása.“¹⁸⁶ Augustin klade otázku, proč nejsou všichni schopni vnímat výpověď krásy stvořených věcí o svém Stvořiteli. Problém vidí v přilnutí člověka ke hmotným věcem, které mu brání ve správném úsudku.¹⁸⁷

V dalších kapitolách desáté knihy se Augustin zabývá lidskou pamětí, hledáním Boha v paměti. Člověk má v sobě vrozenou touhu po blaženosti.¹⁸⁸ Tou pravou blažeností je pro člověka Bůh sám, všechno ostatní je nepravá radost.¹⁸⁹ Augustin hovoří o tom, že si pamatuje Boha od chvíle, kdy ho poznal: „... nenašel jsem ani nic o tobě, co bych si nebyl pamatoval od doby, kdy jsem tě poznal. Protože od doby kdy jsem tě poznal, jsem na tebe nezapomněl.“¹⁹⁰

Dále pak kniha pokračuje statí o třech žádostivostech o pokušení třemi žádostivostmi: těla, očí a žádostivosti světské, a o výhradní pomoci Boží, tato pokušení překonávat. „... dej, co přikazuješ, a přikazuj, co chceš.“¹⁹¹ Překážkou mezi Bohem a člověkem je hřích. Je to nemoc, kterou může uzdravit jen pravý prostředník mezi Bohem a lidmi a tím je Ježíš Kristus.¹⁹²

¹⁸¹ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, IX 6, 19.

¹⁸² Srov. tamtéž, IX 10, 24.

¹⁸³ Srov. tamtéž, IX 11, 27.

¹⁸⁴ Srov. tamtéž, IX 13, 36.

¹⁸⁵ Srov. VOPŘADA, David. *Vyznání Augustina a jeho čtenářů*, s. 18.

¹⁸⁶ Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, X 6, 9.

¹⁸⁷ Srov. tamtéž, X 6, 10.

¹⁸⁸ Srov. tamtéž, X 20, 29.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž, X 22, 32.

¹⁹⁰ Tamtéž, X 24, 35.

¹⁹¹ Tamtéž, X 29, 40.

¹⁹² Srov. tamtéž, X 43, 68.

Tématem jedenácté knihy je Bůh Stvořitel. Obsahuje alegorický výklad stvoření světa.¹⁹³ V první kapitole Augustin zve čtenáře *Vyznání*, aby se připojili ke chvále Boha.¹⁹⁴ Dále v textu znovu hovoří, podobně jako ve druhé knize, o důvodu sepsání tohoto díla:¹⁹⁵ „Dělám to z lásky k tvé lásce.“¹⁹⁶

Ve druhé kapitole Augustin prosí Boha o dar správného pochopení Písma. Obrací se s touto prosbou k Bohu „skrže našeho Pána Ježíše Krista ... prostředníka“, mezi Bohem a lidmi. Hovoří o tom, že Bůh oslovuje člověka, aby Boha hledal. Bůh stvořil člověka skrže své Slovo, Jednorozeného Božího Syna, a také skrže toto Slovo povolal „k přijetí za syny lid věřících“.¹⁹⁷

Všechno co stvořil Bůh je dobré, protože Bůh je dobrý, ovšem Bůh je dobrý a krásný nade vše: „Hlas, kterým to říkají, je názornost sama: stvořil jsi je, Pane, ty a ty jsi krásný – jsou totiž krásné; jsi dobrý – jsou totiž dobré; existuješ – existují totiž.“¹⁹⁸

Augustin se ptá, jak Bůh vlastně stvořil nebe a zemi. Všechno, co tvoří člověk, vytváří díky svým schopnostem a materiálům, které jsou darem Božím. V závěru kapitoly odpovídá: „Tys řekl, a bylo to stvořeno, a stvořils to ve svém slově.“¹⁹⁹

Bůh vše stvořil ve svém Synu – Slově, v Moudrosti a v Pravdě. Augustin hovoří o tom, že setkání se světlem Moudrosti člověka nezraňuje, člověka zraňují před Bohem jeho vlastní hříchy. Ale jedině Bůh může člověka uzdravit, pokud mu ve svém milosrdenství odpustí hříchy. Augustin vybízí čtenáře, aby poslouchali Boží hlas ve svém nitru.²⁰⁰

Jedenáctá kniha je dále věnována otázce času. Bůh stvořil čas společně se stvořením světa.²⁰¹

Dvanáctá kniha je věnována tvůrčímu Slovu, mnoha významům Písma.²⁰² Výklady Písma nemohou být konečné, protože to přesahuje schopnosti člověka.²⁰³ Augustin v textu také zmiňuje dvojí přikázání lásky k Bohu a bližnímu. To má být hlavní klíč k výkladu Písma.²⁰⁴ Ve dvanácté knize několikrát v textu Augustin hovoří, jak k němu

¹⁹³ Srov. pozn. 1 v Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, s. 368.

¹⁹⁴ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, XI 1, 1.

¹⁹⁵ Srov. pozn. 3 v Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, s. 302.

¹⁹⁶ Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, XI 1, 1.

¹⁹⁷ Srov. tamtéž, XI 2,4.

¹⁹⁸ Tamtéž, XI 4, 6.

¹⁹⁹ Srov. tamtéž, XI 5, 7.

²⁰⁰ Srov. tamtéž, XI 9,11.

²⁰¹ Srov. pozn. 10 v Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, s. 308; pozn. 31 v tamtéž, s. 329.

²⁰² Srov. pozn. 1 v tamtéž, s. 334.

²⁰³ Srov. pozn. 14 v tamtéž, s. 343.

²⁰⁴ Srov. pozn. 18 v tamtéž, s. 350.

Bůh promlouval. Mojžíš jistě při sepisování Písma nějakým způsobem viděl pravdu, protože s ním ale nemůžeme hovořit, tak nevíme jak. Augustin nazíral Pravdu. Dále v textu prosí milosrdenství Boží, aby když přijal úkol sepsat *Vyznání*, aby také dokázal splnit své sliby.²⁰⁵

Augustin také v této knize hovoří o nutnosti trpělivosti snášet druhé lidi, i když trvají ve své pýše na vlastním mylném názoru. Pravda, kterou sděluje Bůh v Písmu, je určená všem lidem. Je nesprávné si ji nechávat pro sebe, Bůh volá všechny k jejímu sdílení.²⁰⁶ Skutečnou pravdu je člověk schopen poznat pouze díky Bohu.²⁰⁷

Třináctá kniha hovoří o působení Ducha svatého v procesu sjednocení člověka s Bohem.²⁰⁸ Augustin ve stvoření vidí „obraz toho, co Bůh učinil ke spáse a oslavě člověka v církvi“.²⁰⁹ Člověk svými hříchy poškozuje, co Bůh stvořil. Bůh ve své milosti však vše obnovuje, v člověku obnovuje Boží obraz.²¹⁰ Bůh vše stvořil ze své dobroty.²¹¹ Existence celého stvoření, i to, že může být blažené, je jen díky daru Boží milosti.²¹²

Dále je v textu zmiňován obraz Trojice v člověku a veškerém stvoření.²¹³ Augustin v této knize také hovoří o Božím předurčení. Bůh všechno předurčil, ve věčnosti je to uložené ve zkoncentrované podobě. Postupně se všechno v čase odehrává. Všechny lidské dobré činy jsou současně činy Boží. Hovoří o Bohem předem určeném rozdělení lidí na duchovní a tělesné, a také o předem rozhodnutém údělu jednotlivců.²¹⁴

V posledním odstavci třinácté knihy je shrnutí celých *Vyznání*. Člověk vidí, co Bůh stvořil. Člověk je schopen konat dobro teprve v tom okamžiku, kdy jeho srdce k dobrému pohne prostřednictvím Ducha sám Bůh, člověk sám od sebe toho není schopen, Všechno co Bůh činí je dobré. Tento text je shrnutím prvních devíti knih.²¹⁵ Všechna díla, která člověk koná, jsou dílem Božích darů a člověk díky daru Božímu může doufat, že spočine u Boha ve věčném životě. Text je rekapitulací posledních čtyř knih *Vyznání*.²¹⁶

²⁰⁵ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, XII 24, 33.

²⁰⁶ Srov. tamtéž, XII 25, 34.

²⁰⁷ Srov. tamtéž, XII 25, 35.

²⁰⁸ Srov. pozn. 1 v Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, s. 368.

²⁰⁹ Srov. Kniha třináctá In AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, s. 539.

²¹⁰ Srov. pozn. 2 v Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, s. 368

²¹¹ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, XIII 2, 2.

²¹² Srov. tamtéž XIII 3, 4.

²¹³ Srov. pozn. 18 v Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, s. 308; pozn. 31 v tamtéž, s. 376.

²¹⁴ KARFÍKOVÁ, Lenka. Augustinova Vyznání jako exemplum jeho nauky o milosti, s. 86.

²¹⁵ Srov. pozn. 67 v Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, s. 407.

²¹⁶ Srov. pozn. 68, v tamtéž.

V obsahu, především v životopisné části, si čtenář může všimnout, jak Augustin nenásilným způsobem a přesto sugestivně popisuje Boží vedení ve svém životě. Čtenář je zde svědkem, jak byl Bůh Augustinovi neustále nápomocen během jeho životní cesty. Augustin v textu Boha chválí, vyjadřuje Bohu vděk za udělené dary. Lze hovořit o tom, že tím poukazuje na skutečnost, že vše dobré v lidském životě je dar milosti Boží.

3. Nauka o milosti ve Vyznáních a dnešní život křesťana

3.1 Projevy milosti

V této části je předložen nástin rozboru Augustinovy nauky o milosti ve *Vyznáních*. Tento rozbor je zpracován s ohledem na následující podkapitulu o přínosu pro křesťana v současné době. Proto je zaměřen především na práci s knihami I – IX. Je potřeba mít na paměti, že Augustin ve *Vyznáních* popisuje události svého života s odstupem času.²¹⁷ A také, že tyto události hodnotí úhlem pohledu po vlastní prožité zkušenosti Boha.

Všechno dobré v lidském životě je milost, včetně života samotného, vše dobré, co člověk koná je dílem působení Boží milosti. Člověk pod vlivem dědičného hříchu není sám od sebe ničeho schopen konat dobro, sám dokáže jen bloudit,²¹⁸ což Augustin ukazuje na svém příběhu. Jedině Boží milost dokáže člověka nasměrovat správně, probudil v člověku dobrou vůli. Ovšem i samotný souhlas a vykonání dobrého skutku je podle Augustina dílem působení Boží milosti.²¹⁹

Bůh vložil do srdce člověka touhu po blaženosti. Tou pravou blažeností je Bůh sám.²²⁰ Augustin si tuto skutečnost empiricky ověřil v osobní zkušenosti Boha,²²¹ která se pak dále rozvíjela v hluboký osobní vztah Augustina k živému Bohu. Bůh se nesmazatelně zapíše člověku do paměti.²²²

Bůh svou milostí člověka vybízí, aby ho chválil.²²³ Vrcholem lidského bytí je spočinout v Bohu. Hned v úvodním odstavci první knihy najdeme jednu z nejslavnějších vět: „Ty ho povzbuzuješ, aby tě s radostí chválil, neboť jsi nás stvořil pro sebe a nepokojné je naše srdce, dokud nespočine v tobě.“²²⁴ Co skutečně znamená „spočinout

²¹⁷ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 93.

²¹⁸ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. Augustinova Vyznání jako exemplum jeho nauky o milosti, s. 83.

²¹⁹ Srov. tamtéž.

²²⁰ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, XIII 1, 1.

²²¹ Srov. tamtéž, VII 10, 16.

²²² Srov. tamtéž, X 24, 35.

²²³ Srov. tamtéž, I 1, 1.

²²⁴ Tamtéž.

v Bohu“ může člověk pochopit pouze díky působení Boží milosti. Všichni, kdo dostali ten veliký dar najít Boha, se mají radovat.²²⁵

Všechno co máme, není samozřejmé, je to dar Boží. Bůh sám je původcem veškeré krásy.²²⁶ Augustin označuje jako Boží dar také schopnost člověka naučit se mluvit.²²⁷ Dále hovoří o svém dětství, kdy považuje za dar Boží být matkou vychováván ve víře, seznámen s existencí Boží, vykupitelským dílem Ježíše Krista a zaslíbením věčného života.²²⁸ Mít takové rodinné prostředí, které poskytne možnost studovat, a současně také disponovat schopností vzdělání absolvovat, pochopit a uskutečnit využívání těchto darů k dobrému, to všechno Augustin také bezesporu považoval za dar Boží.²²⁹ Dospět k závěru, že je vhodné požádat Boha, aby veškerá činnost člověka byla k Boží službě, je také dar Boží.²³⁰ První kniha končí modlitbou, ve které Augustin chválí Boha, uznává, že je vše Božím darem, říká o sobě, že je hříšník, protože nehledal dobro v Bohu, ale v jeho tvorech, vyjadřuje vděk za svůj život.²³¹

Ve druhé knize *Vyznání* Augustin hovoří o tom, že mu Bůh byl v jeho životě stále nablízku.²³² K Bohu je možné se obracet i v době, kdy člověk hluboce vnímá svou vinu, protože Bůh člověka ve své milosti slyší vždy.²³³ Bůh je pro člověka nejvyšším dobrem.²³⁴ Odpuštění hříchů je dar Boží, za který je potřeba děkovat.²³⁵

Každá věc nebo událost v životě člověka, která ho posune blíž k Bohu je milost. Bůh v lidském životě využívá i na první pohled absurdních prostředků, jakým byl v Augustinově případě *Hortenzius*, dílo pohanského autora Cicerona.²³⁶ Prostřednictvím tohoto díla Bůh probudil v Augustinovi lásku k moudrosti.²³⁷ Augustin hovoří o tom, že i přes hluboké zaujetí četbou *Hortenzia*, mu v tomto díle scházel klíčový prvek,

²²⁵ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, I 6, 10.

²²⁶ Srov. tamtéž, I 7, 12.

²²⁷ Srov. tamtéž, I 8, 13.

²²⁸ Srov. tamtéž, I 11, 17.

²²⁹ Srov. tamtéž, I 12, 19.

²³⁰ Srov. tamtéž, I 5, 24.

²³¹ Srov. tamtéž, I 20, 31.

²³² Srov. tamtéž, II 2, 4.

²³³ Srov. tamtéž, II 3, 5.

²³⁴ Srov. tamtéž, II 5, 10.

²³⁵ Srov. tamtéž, II 7, 15.

²³⁶ Srov. NEUMANN, Uwe. *Augustin*, s. 13.

²³⁷ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, III 4, 7.

kterým byl Kristus.²³⁸ Dále ve třetí knize Augustin hovoří o svém tehdejší postoj k textům Písma. Teprve později si uvědomil, jak přeceňoval literární kvalitu textu a opomíjel obsah. Toto označuje jako důsledek své pýchy.²³⁹ Uvědomit si vlastní pýchu, znamená první krok k nápravě. Bůh události v lidském životě správně načasuje.

I když hřešíme, vždy máme možnost se k Bohu vrátit, ale je zapotřebí pokora, Bůh pak člověka svou milostí očistí.²⁴⁰ Intenzivní a vytrvalé modlitby jeho matky Moniky jsou součástí působení milosti Boží.²⁴¹

Dobré je vyznávat před Bohem své hříchy, ale současně nezneužívat Boží dobrotu.²⁴² Špatné je obracet se, nebo dokonce důvěřovat astrologům nebo věštcům. Augustin hodnotí špatnost své cesty, když se obracel na astrology a věštce.²⁴³

Ve čtvrté knize se Augustin zabývá postojem člověka ke ztrátě milované osoby. Milovat druhého člověka pouze podle lidských měřítek se stává zpravidla zdrojem trápení. Lepší je milovat bližní z lásky k Bohu.²⁴⁴ Augustin hovoří o tom, jak v minulosti nebyl schopen najít útěchu v Bohu, pro svou nedokonalo víru.²⁴⁵ Poznání skutečnosti útěchy v Bohu je bezesporu Boží dar. Bůh se stal člověkem, aby zachránil hříšníky. Je potřeba v pokoře vyznat Bohu své hříchy, Bůh pak člověka uzdraví.²⁴⁶

Všechny lidské schopnosti, chápání a bystrý úsudek jsou Božím darem. Také poznání, že je potřeba užívat tyto schopnosti k dobrému je dar.²⁴⁷

Člověk opouští Boha, ale Bůh člověka nikdy neopustí.²⁴⁸ Uvědomit si tuto skutečnost je dar Boží.

²³⁸ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, III 4, 8.

²³⁹ Srov. tamtéž, III 5, 9.

²⁴⁰ Srov. tamtéž, III 8, 16.

²⁴¹ Srov. tamtéž, III 11, 19., III. 12, 21.

²⁴² Srov. tamtéž, IV 3, 4.

²⁴³ Srov. tamtéž.

²⁴⁴ Srov. tamtéž, IV 9, 14.

²⁴⁵ Srov. tamtéž, IV 7, 12.

²⁴⁶ Srov. tamtéž, IV 12, 19.

²⁴⁷ Srov. tamtéž IV 16, 30.

²⁴⁸ Srov. tamtéž V 2, 2.

Skutečně blažený člověk je ten, který byl obdarován poznáním Boha, a který Boha oslavuje.²⁴⁹

Poznání a opuštění nesprávné životní cesty je Boží dar. V tomto případě Augustin hovoří, jak přestal být stoupencem manichejismu, díky setkání s věhlasným manichejcem Faustem. Zmiňuje účinnou podporu prostřednictvím modliteb své matky.²⁵⁰

Dar spásy je pouze v Bohu.²⁵¹ Součástí uskutečnění Božího plánu s konkrétním člověkem může být dílem Boží milosti i přesídlení do jiného místa. Augustin hovoří o svém odchodu do Říma a následně do Milána, jako o Božím řízení. Bůh může člověka posunout na jeho životní cestě i prostřednictvím nevěřícího člověka. Augustinovi se dostává pomoci skrze manichejce.²⁵² Setkání s biskupem Ambrožem v Miláně a následný vliv jeho kázání,²⁵³ pochopení textů Starého zákona,²⁵⁴ to je také možné označit jako pomoc Boží milosti. Augustin se díky Božímu vedení v Miláně nakonec rozhodne pro katolickou církev, po rozchodu s manichejstvím a zklamáním nad akademiky.²⁵⁵

Člověk, kterého Bůh stvořil ke svému obrazu, je z milosti Boží znovuzrozen v církvi.²⁵⁶ Bůh skrze Písmo pomáhá člověku poznat pravdu.²⁵⁷

Na příkladu žebráka si Augustin uvědomuje, že každý člověk touží po radosti. Touha po světské slávě a uznání, je ale ve skutečnosti jen prázdným klamem.²⁵⁸ Díky tomuto vjemu tomu dokázal jasně pojmenovat své počínání v minulosti, kdy si peníze vydělával lhaním a navíc k tomu prahnul po světské slávě, o které se domníval, že tím pravým životním štěstím. Díky působení Boží milosti jasně poznal, že to rozhodně nebyla ta pravá radost.²⁵⁹

²⁴⁹ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, V 4, 7.

²⁵⁰ Srov. tamtéž, V 7, 13.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² Srov. tamtéž, V 8, 14., V. 13, 23.

²⁵³ Srov. tamtéž, V 13, 23.

²⁵⁴ Srov. tamtéž, V 14, 24.

²⁵⁵ Srov. tamtéž, V 14, 25.

²⁵⁶ Srov. tamtéž, VI 3, 4.

²⁵⁷ Srov. tamtéž, VI 5, 8.

²⁵⁸ Srov. tamtéž, VI 6, 9.

²⁵⁹ Srov. tamtéž, VI 6, 10.

Působení milosti Boží spočívá i v rozšíření křesťanské víry ve světě. Bůh s námi počítá pro věčný život, a proto bychom již teď neměli zapomínat myslet na existenci té pravé blaženosti, kterou je Bůh.²⁶⁰

Strach z odplaty za spáchané hříchy, jako ochrana před dalšími hříchy, to může být také darem Božím.²⁶¹

Augustin hovoří o Bohu jako o Pomocníku, který mu pomáhal, aby se nevzdálil od správné víry v existenci Boží. Nazývá Boha pravou svou radostí.²⁶² Vidí v touze najít pravdu a v souvisejícím vnitřním neklidu dar Boží.²⁶³ Před Bohem je důležitá pokora, je to klíčová záležitost. Bůh dává pokorným milost, protože sám ve svém Synu „... lidem ukázal cestu pokory ...“.²⁶⁴

Božím řízením se Augustinovi dostanou do rukou knihy novoplatoniků, které byly dalším krokem na jeho cestě k nalezení pravdy. V těchto knihách se setkává s totožným názorem, jako je v Janově evangeliu.²⁶⁵ Pak ale uvádí, že mu v knihách novoplatoniků scházelo Kristovo vtělení, pokora, a smírná oběť za nás hříšníky.²⁶⁶

Augustin prožil mystický zážitek, kdy mu bylo dáno nazřít Boží přítomnost v hloubi svého nitra. Učinil zkušenost „... že existuje pravda, kterou je možné vidět a poznat ve stvořených věcech.“²⁶⁷ Hovoří o tom, že se „... zachvěl láskou a hrůzou.“²⁶⁸ Při setkání s nesmírnou Boží velikostí a láskou současně zakouší, že je od Boha velmi vzdálen „v krajině nepodobnosti“, překážkou mezi Bohem a člověkem je hřích.²⁶⁹ Augustin si uvědomil, že miluje skutečného živého Boha, ne pouhý přelud. Vědomí lásky k Bohu je dar Boží. Současně vnímá, že nedokáže být vytrvalý, protože ho stále strhávají jeho hříchy.²⁷⁰

²⁶⁰ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, VI 11, 19.

²⁶¹ Srov. tamtéž, VI 16, 26.

²⁶² Srov. tamtéž, VII 7, 11.

²⁶³ Srov. tamtéž, VII 8, 12.

²⁶⁴ Tamtéž VII 9, 13.

²⁶⁵ Srov. tamtéž.

²⁶⁶ Srov. tamtéž, VII 9, 14.

²⁶⁷ Tamtéž VII 10, 16.

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ Srov. tamtéž.

²⁷⁰ Srov. tamtéž, VII 17, 23.

Darem Božím, který umožní člověku zraněnému hříchem radovat se z Boží přítomnosti, je Syn Boží Ježíš Kristus, prostředník mezi Bohem a lidmi.²⁷¹

Augustin se začíná věnovat se zájmem četbě Pavlových listů, vlivem Boží milosti začíná chápat, že je zde obsažena skutečná pravda, která je zde zapsaná působením Boží milosti. Z nemoci hříchu, do které člověk upadl, může uzdravit člověka jedině Ježíš Kristus. Tato zásadní skutečnost mu scházela v knihách novoplatoniků.²⁷²

Na začátku VIII. knihy Augustin hovoří o tom, že dostal od Boha dar chápat, jak se věci mají, kde je skutečná pravda, skutečný cíl člověka. Chválí Boha, že rozvázal jeho pouta. Protože si stále nevěděl rady, jak překonat překážky a vydat se na tu správnou životní cestu, vydal se za Simplicianem. Doslova píše, že mu Bůh vnukl myšlenku, aby Simpliciana vyhledal, protože vnímal, že ze Simpliciana přímo září Boží milost.²⁷³

Augustina přestala těšit touha po slávě a peníze, které mu přinášela jeho profese. Zakusil, že existuje něco nesrovnatelně lepšího a nevýslovně cennějšího. Stále ho ale spoutával vztah k ženě. Hovoří o tom, že našel drahocennou perlu, ale stále nebyl schopen, jak říká, prodat všechno, aby jí koupil.²⁷⁴

Při návštěvě Simpliciana je hluboce osloven jeho vyprávěním o obrácení věhlasného řečníka a překladatele Maria Victorina,²⁷⁵ který se obrátil díky četbě Písma.²⁷⁶ Obrácení slavného a známého člověka je dobrým příkladem pro více lidí, ale neznamená to, že by Bůh dával přednost bohatému před chudým nebo urozenému před neurozeným. Významné společenské postavení totiž představuje pro většinu lidí velmi cennou hodnotu. A proto konání takového, ve společnosti vysoce postaveného, člověka bývá právě z důvodu jeho slávy považováno za správné a hodné následování.²⁷⁷

²⁷¹ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, VII 18, 24.

²⁷² Srov. tamtéž, VII 21, 27.

²⁷³ Srov. tamtéž, VIII 1, 1.

²⁷⁴ Srov. tamtéž, VIII 1, 2.

²⁷⁵ Srov. tamtéž, VIII 2, 3.

²⁷⁶ Srov. tamtéž, VIII 2, 4.

²⁷⁷ Srov. tamtéž, VIII 4, 9.

Augustin hovoří o zápasu dvou vůlí ve svém nitru. Stará, tělesná vůle byla upevněna dlouholetým zvykem. Druhá, nová duchovní vůle byla příliš slabá.²⁷⁸ Osvobodit člověka ze zakořeněného návyku na hřích může jen Boží milost prostřednictvím Ježíše Krista.²⁷⁹

Bůh vede člověka i prostřednictvím druhých lidí, které člověk během svého života potkává. Mnohdy lze hovořit o tom, že se nejedná o náhodu, ale o řízení Boží milosti. V Augustinově případě takovou roli zastává například také císařský úředník Ponticianus, který pod dojmem zjištění, že se Augustin zajímá o listy apoštola Pavla, vypráví příběh o pevném rozhodnutí svých dvou přátel sloužit jen Bohu na základě životopisu mnicha Antonína.²⁸⁰ Pod tímto vlivem Augustin jasně vidí svou vlastní neschopnost změnit svůj život.²⁸¹ Prožívá velký vnitřní boj. V usilovném vnitřním boji si dobře uvědomuje, jak je obtížné čelit své tělesné vůli. Příčinou tohoto stavu je zakořeněnost ve hříchu, která je trestem za spáchané hříchy.²⁸² Pak následuje scéna Augustinova obrácení v zahradě.²⁸³ Zde je možné hovořit o Božím řízení v pobídce prostřednictvím dětské říkanky, kterou Augustin chápe jako Boží výzvu, aby otevřel Písmo. Verš Ř 13,13n, na který mu padne zrak, je svým obsahem přímo jako Boží odpověď na aktuální Augustinovu situaci.²⁸⁴ Tento zážitek se stal hlavní pobídkou ke konečnému rozhodnutí změnit svůj život a dát se plně do služby Bohu.

Dar Boží milosti je uvědomit si existenci skutečného vztahu mezi člověkem a Bohem. Bůh je pro Augustina „pravá a nevyšší Rozkoš“,²⁸⁵ Augustinovi „dal zakusit svou sladkost“, vložil mu do srdce radost.²⁸⁶ Přiblížení velikosti tohoto daru Božího je možné postřehnout v tomto úryvku: „... v tobě je odpočínutí dávající zapomenout na všechna trápení, protože s tebou není srovnatelný nikdo jiný, žádné jiné věci, kterých bychom chtěli dosáhnout.“²⁸⁷

²⁷⁸ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, VIII 5, 10.

²⁷⁹ Srov. tamtéž, VIII 5, 12.

²⁸⁰ Srov. tamtéž, VIII 6, 15.

²⁸¹ Srov. tamtéž, VIII 6, 16.

²⁸² Srov. tamtéž, VIII 10, 22.

²⁸³ Srov. tamtéž, VIII 8, 9.

²⁸⁴ Srov. tamtéž, VIII 12, 29

²⁸⁵ Srov. tamtéž, IX 1, 1.

²⁸⁶ Srov. tamtéž, IX 4, 10.

²⁸⁷ Tamtéž IX 4, 11.

Nadání potomků a uvědomění si této skutečnosti jako daru Božího, je dílo daru Boží milosti. Augustin obdivuje nadání syna Adeodata. Hovoří o darech Božích.²⁸⁸

Společný prožitek blízkosti Boží je Božím darem. V tomto případě se jednalo rozhovor s matkou Monikou, který vyvrcholil společnou extází. „... s radostí onoho života si žádá tělesná rozkoš osvícená libovolným tělesným světlem nezaslouží srovnání ...“²⁸⁹ Zakoušení Boha je darem Božím, žádný člověk toho není schopen sám vlastními silami.²⁹⁰

Augustinova matka Monika děkuje Bohu za dar, že se dočkala toho, že se její syn stal křesťanem.²⁹¹ Augustin je smutný ze smrti matky, ale zároveň si uvědomuje, že jeho smutek pochází z toho, co je lidské, a že není jednoduché smutek překonat. Prosí Boha o pomoc, uvědomuje si, že ho Bůh nevyslyšel právě proto, aby sám na sobě zakusil jakou moc má nad člověkem síla zvyku.²⁹² Všechny lidské zásluhy jsou vlastně Božím darem.²⁹³ To znamená působením Boží milosti v životě člověka.

V knihách X – XIII se především jedná o „moudrost a velikost díla Božího v duši člověka a ve stvoření světa“.²⁹⁴ Z ohledem na následné zpracování možného přínosu pro současný život křesťana, budou dále v textu uvedené některé rady, které může člověk vnímat ve svém nitru.²⁹⁵ Proto dále v textu nebude například uvedena zmínka o Augustinově teorii Božího předurčení, uložení veškerého dění ve věčnosti, postupné odvíjení tohoto dění a s tím souvisejícího primátu Boží milosti, kdy je hovořeno o tom, že Bůh sám vlastně koná všechny dobré lidské činy.²⁹⁶

Člověk je schopen si uvědomit, že je nemocný hříchem, pouze působením Boží milosti.²⁹⁷ Bůh sesílá na člověka jen takové zkoušky, o kterých ví, že je člověk zvládne a ještě mu při tom pomáhá.²⁹⁸ Člověk má ve svém srdci vloženou touhu po blaženém

²⁸⁸ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, IX 6, 14.

²⁸⁹ Tamtéž IX 10, 24.

²⁹⁰ Srov. pozn. 33 v Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, s. 236.

²⁹¹ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, IX 10, 26.

²⁹² Srov. tamtéž, IX 12, 32.

²⁹³ Srov. tamtéž, IX 13, 34.

²⁹⁴ Srov. Mikuláš Levý. Předmluva, In AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, s. 8.

²⁹⁵ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, XI 9, 11.

²⁹⁶ KARFÍKOVÁ, Lenka. Augustinova Vyznání jako exemplum jeho nauky o milosti, s. 86.

²⁹⁷ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, X 3, 4.

²⁹⁸ Srov. tamtéž, X 5, 7.

životě. Hledání Boha je hledáním blaženého života.²⁹⁹ Pravá blaženost člověka je v Bohu, pravý blažený život je radost z Boha.³⁰⁰ Můžeme to vidět například v tomto úryvku: „... blažený život: radovat se u tebe, z tebe, kvůli tobě; to a nic jiného je blažený život.“³⁰¹ Dojít k těmto skutečnostem, to je výhradně dar Boží milosti.

Bůh se člověku zapíše nesmazatelně do paměti. Augustin hovoří o tom, že ve své paměti nachází Boha, ale až od té chvíle, kdy Boha poznal.³⁰²

Bůh odpovídá lidem na jejich otázky, ale lidé ty odpovědi mnohdy nechtějí slyšet, protože ne vždy zaslechnou to, co očekávají. Správné je, aby se člověk naučil v pokoře přijímat a souhlasit s tím, co Bůh člověku sděluje.³⁰³

Pro člověka nemocného hříchem je lékařem Bůh.³⁰⁴ Život křesťana je neustávajícím bojem, zkouškou.³⁰⁵ V případě, že Bůh po člověku něco požaduje, je možné Boha požádat o pomoc. Bůh pak ve své milosti může člověku darovat příslušnou schopnost, nebo podporu, ke splnění požadovaného úkolu. „Dej, co přikazuješ, a přikazuj, co chceš.“³⁰⁶ Tak je pak možné dobré konání v lidském životě považovat za dar Boží.

Na prvním místě v boji člověka proti všem žádostivostem je Boží milost. Augustin o tom názorně hovoří v souvislosti s výčtem základních žádostivostí člověka v desáté knize, kde rozebírá tři žádostivosti: těla, očí a světské žádostivosti.

Božím darem je poznat skutečnost, že Bůh je původcem vší krásy, včetně té, kterou člověk dostal od Boha schopnost vytvářet.³⁰⁷

Jedním z důsledků prožívání skutečného vztahu mezi člověkem a Bohem je dojít k závěru, že je vyloučené žít v přátelství s Bohem a současně žít ve hříchu.³⁰⁸

²⁹⁹ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, X 20, 29.

³⁰⁰ Srov. tamtéž, X 23, 33.

³⁰¹ Srov. X 22, 32.

³⁰² Srov. tamtéž, X 24, 35., X 25, 36.

³⁰³ Srov. tamtéž, X 26, 37.

³⁰⁴ Srov. tamtéž, X 28, 39.

³⁰⁵ Srov. pozn. 26 v Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, s. 276.

³⁰⁶ Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, X 20, 40.

³⁰⁷ Srov. tamtéž, X 34, 53.

³⁰⁸ Srov. tamtéž, X 41, 66.

Hřích je překážkou mezi Bohem a člověkem. Je to nemoc, kterou může uzdravit jen pravý Prostředník mezi Bohem a lidmi a tím je Ježíš Kristus.³⁰⁹

Augustin na začátku jedenácté knihy píše, že svá *Vyznání* sepisoval z lásky k Bohu. Prožívat lásku k Bohu je darem Božím.³¹⁰ Bůh oslovuje člověka jako první. Vyzývá člověka, aby Boha hledal. Bůh stvořil člověka skrze své Slovo, Jednorozeného Božího Syna, a také skrze toto Slovo povolal „k přijetí za syny lid věřících“.³¹¹ Ne pouze dojít k závěru, ale přímo prožít skutečnost, že Bůh je nade vše; uvědomit si, že všechno co Bůh stvořil je dobré, protože Bůh je dobrý, to jsou dary Boží milosti. Na to navazuje pokračování vyjádření těchto darů: Nebe i země stvořené Bohem svou krásou vypovídají o svém Stvořiteli.³¹²

Bůh promluvil k člověku skrze svého Syna v evangeliu, ale jinak je Boží hlas v nitru člověka a tam ho učí, učí nás Pravda. Stvoření vede člověka k Pravdě.³¹³ Pak se v textu opakuje již řečená skutečnost, že překážkou mezi člověkem a Bohem je hřích. Bůh ve své milosti může člověka uzdravit. Augustin nabádá čtenáře, aby poslouchali Boží hlas ve svém nitru.³¹⁴ Niterný rozhovor s Bohem je darem Boží milosti.³¹⁵ Dojít k poznání skutečné pravdy je možné pouze díky Bohu, je to dar Boží milosti.³¹⁶

Bůh nezapomíná na člověka, který zapomněl na Boha. Augustin hovoří o tom, že ho Bůh sám připravil, aby byl schopen Boha chápat.³¹⁷ Bůh člověka vábí k sobě: „... tys mě předešel, než jsem tě začal volat, a vytrvale ses mi znova a znova různými způsoby ozýval, abych tě zdaleky slyšel a obrátil se a abych, když na mě voláš ty, volal já tebe.“³¹⁸

Dále pokračuje o tom, že Bůh „smazal“ svou milostí hříchy člověka, vše dobré, co člověk koná, koná jen díky působení Boží milosti. Lidský život, určený

³⁰⁹ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, X 43, 68.

³¹⁰ Srov. tamtéž, XI 1, 1.

³¹¹ Srov. tamtéž, XI 2, 4.

³¹² Srov. tamtéž, XI 4, 6.

³¹³ Srov. tamtéž, XI 8, 10.

³¹⁴ Srov. tamtéž, XI 9, 11.

³¹⁵ Srov. tamtéž, XII 6, 6.

³¹⁶ Srov. tamtéž, XII 25, 35.

³¹⁷ Srov. tamtéž, XIII 1, 1.

³¹⁸ Tamtéž. XIII 1, 1.

pro společenství s Bohem, je darem Božím. V textu se znovu opakuje, že pravá blaženost člověka je Bůh, služba a úcta k Bohu.³¹⁹ „... mám Ti sloužiti a Tebe ctíti, abych byl blažen Tebou, který jsi mě určil pro blaženost.“³²⁰

Augustin opakuje myšlenku, že všechno, co Bůh stvořil, existuje z Boží lásky.³²¹ Veškeré stvoření za svůj život i za svou blaženost vděčí pouze a jenom Boží milosti.³²² Duch svatý je dar, je to místo našeho spočinutí v pokoji. Božím darem je láska, která nás přivádí na místo spočinutí v Bohu.³²³

V posledním odstavci je shrnutí celých *Vyznání*. Člověk vidí, co všechno stvořil Bůh, člověk je schopen konat dobro teprve od okamžiku, kdy jeho srdce k dobrému pohne prostřednictvím Ducha sám Bůh, sám od sebe svými silami toho není schopen. Všechno co Bůh činí je dobré. Všechna díla, která člověk koná, jsou dílem Božích darů a člověk díky daru Božím může doufat, že spočine u Boha ve věčném životě.³²⁴

Předložený náhled neaspiruje na vyčerpání tématu milosti v Augustinových *Vyznáních*. Také vzhledem k typu a rozsahu této práce a především k hloubce obsahu Augustinových myšlenek, zde nemůže být předložen vyčerpávající popis projevů milosti Boží. Při zpracovávání tohoto tématu bylo nezbytné číst Augustinův text opakovaně, to přinášelo nové a nové skutečnosti. Tento náhled je zpracován s ohledem na následující podkapitolu o přínosu pro křesťana v současné době. Proto je zaměřen především na práci s knihami I – IX. V přehledu jsou uvedeny určité klíčové body Augustinova života a některé skutečnosti, o kterých Augustin ve *Vyznáních* hovoří, a které lze označit jako dar Boží milosti. Jedná se například o životní okolnosti a události, působení prostřednictvím bližních, nebo uvědomování si určitých skutečností v lidském nitru. Současně je nutné mít na zřeteli existenci různých názorů teologů na Augustinovu nauku o milosti.³²⁵

³¹⁹ Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, XIII 1, 1.

³²⁰ AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*, XIII 1.

³²¹ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, XIII 2, 2.

³²² Srov. tamtéž, XIII 3, 4.

³²³ Srov. tamtéž, XIII 9, 10.

³²⁴ Srov. tamtéž, XIII 3, 4.

³²⁵ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 87.

3.2 Přínos Augustinova pojetí milosti ve Vyznáních pro současný život

V předchozí kapitole byl předložen nástin přehledu příkladů působení milosti Boží v Augustinových *Vyznáních*. V odborné literatuře je uvedeno, že na Augustinovu nauku o milosti se mezi teology vyskytují různé názory, které zpravidla závisí na jejich zaměření.³²⁶ Z toho je možné odvodit předpoklad, že budou i různé názory na přínos Augustinova pojetí milosti ve *Vyznáních* pro křesťanský život v současnosti. Jako určité vodítko pro náčrt vyhodnocení uvedeného přínosu jsem využila také informace v publikaci Blanky Strašíkové *Aurelius Augustin očima generace 21. století*.

Cílovou skupinu předloženého nástinu přínosu předpokládám křesťany, kteří své křesťanství žijí aktivně. Teologie a spiritualita, jako prožívání osobního vztahu s Bohem, prožívání mystéria, spolu velmi úzce souvisí. Hovoří se o jednom z důležitých úkolů teologie v současné době, a sice o obnovení jednoty spirituality a teologické reflexe.³²⁷ Také proto jsem se zaměřila na možnosti přínosu Augustinova pojetí milosti ve *Vyznáních* pro současný život křesťana.

Pokud jsem se někoho ve svém okolí zeptala na svatého Augustina a měla jsem štěstí, že jsem hovořila s člověkem, který má alespoň nějaké povědomí o této osobě, tak se mi zpravidla dostalo odpovědi, že to byl hrozný hříšník, který se díky vytrvalým modlitbám své matky Moniky obrátil na správnou cestu, tedy k Bohu. Ze svojí osobní zkušenosti zde mohu uvést, že jsem se dozvěděla informaci v tomto duchu i od některých kněží, například z promluv. Domnívám se, že je to velmi zjednodušený pohled na svatého Augustina. Tento pohled se ale může stát ve svém důsledku lákadlem, probudit zvědavost a zájem o osobu svatého Augustina a jeho dílo. Pro čtenáře otevřeného Božímu působení se pak může Augustinovo dílo, nejenom *Vyznání*, stát pomocníkem na jeho osobní životní cestě. Předpokládám tedy existenci přímé úměrnosti mezi vnímáním a působením Augustinova textu a dosaženou hloubkou vztahu mezi čtenářem a Bohem.

V ideálním případě by měl čtenář *Vyznání* být podobně naladěný, nebo stejného smýšlení, jako byl Augustin.³²⁸ Čtenáře Augustinových *Vyznání* většinou především

³²⁶ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 87.

³²⁷ Srov. POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria*, s. 126.

³²⁸ Srov. VOPŘADA, David. *Vyznání Augustina a jeho čtenářů*, s. 22.

zajímá Augustinův životopis, jeho rozporuplná duše, obtíže při vypořádávání se s hříšným životem. Pro čtenáře hledající smysl života to bude zájem o cestu hledání pravdy.³²⁹ Názorným příkladem této skutečnosti mohou být výsledky průzkumu, který provedla mezi svými studenty Blanka Strašíková.³³⁰ Z toho je také patrné, že velká část respondentů reagovala právě na zájem o Augustinovu životní cestu a proces hledání pravdy.³³¹ Augustin o tom hovoří ve *Vyznáních*, že čtenáři budou především zvědaví na jeho životní zpověď, ale současně sám tyto čtenáře nabádá, aby se v první řadě snažili napravovat svůj vlastní život.³³²

Dalším zdrojem přitažlivosti pro čtenáře může být také věhlas Augustinových *Vyznání*. Sám Augustin hovoří o tom, jak se člověk, který zaujímá ve společnosti významné postavení a je slavný, stává příkladem hodným následování pro ostatní.³³³ Bůh tak může využít k oslovení lidí například jejich vlastní zvědavost na předchozí hříšný život člověka, který se nakonec stal významným světcem, nebo přitažlivost díla na základě jeho významnosti, podobně jako použil pohanského Ciceronova *Hortenzia* v Augustinově životě.

V Augustinových *Vyznáních* vidíme skutečnost, že člověk má možnost v každé situaci během svého života se obrátit k Bohu. Nejen v trápení a bolesti, které život přináší, ale i v otázkách hledání smyslu života. Bůh ve svém milosrdenství je tím nejlepším pomocníkem a rádcem v lidském životě.³³⁴ Bůh naslouchá každému člověku, ale ne každý je připravený slyšet Boží odpověď. Především to bývá proto, že člověk chce slyšet určitou konkrétní odpověď, která není v rozporu s jeho přáními. Nevyhovující odpověď často prostě neslyší.³³⁵

Ve *Vyznáních* si můžeme také všimnout běžného lidského životního příběhu, například matky, která má starost a péči o svého syna. Co se týká Augustinovy hříšnosti, měřeno měřítkem dnešní společnosti, dalo by se říci, že Augustin žil poměrně normálním životem. A právě na tomto normálním životě Augustinova příběhu je názorně vidět,

³²⁹ Srov. PAPINI, Giovanni. *Svatý Augustin*. Praha: Bohuslav Rupp, 1947, s. 167.

³³⁰ STRAŠÍKOVÁ, Blanka. *Aurelius Augustin očima generace 21. století*. Praha: Karolinum, 2002.

³³¹ Tamtéž, s. 5.

³³² Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, X 3, 3.

³³³ Srov. tamtéž, IV 8, 9.

³³⁴ Srov. STRAŠÍKOVÁ, Blanka. *Aurelius Augustin očima generace 21. století*, s. 9.

³³⁵ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, X 26, 37.

že povolání ke svatosti se týká každého člověka, a že není překážkou vrozená lidská slabost, sklon ke hříchu. Záleží na tom, co s tím člověk ve svém životě udělá. Augustin v desáté knize *Vyznání* hovoří o tom, že obrácením boj se hříchy nekončí, je to úkol na celý život. Augustin tak svým mistrovským dílem vybízí vnímavého čtenáře k zamyšlení, případně k přehodnocení vlastního dosavadního života a nasměrování člověka na správnou cestu, jejímž cílem je společenství s Bohem.

Augustinova *Vyznání* poukazují na určité události v lidském životě, kterými Bůh může život nasměrovat. Také na určité skutečnosti, které si člověk během své životní cesty postupně uvědomuje, a stávají se tak podkladem pro pokračování ve vnitřním růstu. Je potřeba zde připomenout, že Augustin považoval vše dobré v lidském životě za dar milosti Boží. Bůh ve své milosti působí na člověka, aby byl schopen konat dobro. Dobro, které člověk koná, v něm působí především Bůh sám svou milostí. Čtenář by si tak na základě četby Augustinových *Vyznání* například mohl uvědomit, že mnoho událostí a skutečností v lidském životě rozhodně nejsou samozřejmostí, nebo dokonce zásluhou za dobré činy. Lidé ve své pýše bývají mnohdy přesvědčení, že všechno dobré, co v životě mají, je jejich zásluha, protože jsou prostě lepší než ostatní. A to i takové skutečnosti, které často nelze ovlivnit, jako například zdraví, schopnosti nebo rodina do které se narodili.

V této souvislosti je možné také uvážit přínos milosti Boží ve *Vyznáních* pro skupinu křesťanů, nebo možná lépe řečeno pravidelných návštěvníků bohoslužeb, kterým jsou rozhovory o duchovním životě a jeho rozvoji, nebo pokroku, cizí. Zpravidla jsou to lidé, kteří se v rodině od malička naučili, že je správné navštěvovat bohoslužby. Naučili se dodržovat nějakou sadu pravidel a pravděpodobně žijí v tom, že už není potřeba něco dál řešit, protože rodina je přece naučila všechno správné. Hluboké myšlenky Augustinových *Vyznání* mohou spolu s působením Boží milosti působit i na takto smýšlející křesťany. Mohou v nich probudit zájem o životní změnu.

Mnoho Augustinových myšlenek je stále platných a aktuálních. O této skutečnosti také hovoří již zmiňovaná publikace Blanky Strašíkové.³³⁶ Pro dokreslení zde uvedu několik

³³⁶ STRAŠÍKOVÁ, Blanka, *Aurelius Augustin očima generace 21. století*.

málo příkladů darů Boží milosti, se kterými je možné se ve *Vyznáních* setkat, a které mohou být inspirací nejen pro křesťany v současné době:

Náš život a vše, co máme je Božím darem.³³⁷

Dobré rodinné prostředí, lidské schopnosti, možnost vrozené schopnosti rozvinout.³³⁸

Člověk má své schopnosti využívat ke konání dobra a nezneužívat ke konání zla.³³⁹

Největší dar je najít Boha,³⁴⁰ Bůh oslovuje člověka jako první,³⁴¹ pravá blaženost člověka je Bůh,³⁴² spása člověka je možná pouze díky Bohu.³⁴³

„... existuje pravda, kterou je možno vidět a poznat ve stvořeních věcech.“³⁴⁴

Bůh je původce veškeré krásy.³⁴⁵ Lidská schopnost vytvářet krásu a krásu také vnímat mají svůj původ v Bohu, jsou tedy darem Božím.³⁴⁶

Člověk vytváří svými hříchy bariéru ve vztahu k Bohu.³⁴⁷ Uzdravení od hříchu je možné pouze skrze Prostředníka mezi Bohem a lidmi, Ježíše Krista.³⁴⁸

Člověk opouští Boha, ale Bůh člověka neopouští.³⁴⁹

Bůh v lidském životě používá pro vedení po správné cestě nejrůznější prostředky.³⁵⁰

Bůh nenakládá člověku víc, než by mohl unést.³⁵¹ Současně nabízí účinnou pomoc při překonávání překážek v lidském životě, Boha je možné o tuto pomoc požádat.³⁵²

Cílem lidského života je spočinout v Bohu.³⁵³

Člověk by neměl zapomínat Bohu za všechny dary projevovat vděčnost a děkovat, jak jsme svědky během četby třinácti knih Augustinových *Vyznání*. Celá *Vyznání* jsou prostoupena chválou a děkováním Bohu za nespočetné dary. Současně ale také není

³³⁷ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, I 20, 31.

³³⁸ Srov. tamtéž, I 12, 19.; IV 16, 30.

³³⁹ Srov. tamtéž, IV 16, 30.

³⁴⁰ Srov. tamtéž, I 6, 10.

³⁴¹ Srov. tamtéž, XIII 1, 1.

³⁴² Srov. tamtéž, V 4, 7.

³⁴³ Srov. tamtéž, V 7, 13.

³⁴⁴ Tamtéž, VII 10, 16.

³⁴⁵ Srov. tamtéž, I 7, 12.; XI 4, 6.

³⁴⁶ Srov. tamtéž, X 34, 53.

³⁴⁷ Srov. tamtéž, VII 10, 16.; XI 9, 11.

³⁴⁸ Srov. tamtéž, VIII 5, 12.

³⁴⁹ Srov. tamtéž, V 2, 2.

³⁵⁰ Srov. tamtéž, III 4, 8.; V 8, 14.; V 13, 23.; VII 9, 13.; VIII 4, 9.

³⁵¹ Srov. tamtéž, X 5, 7.

³⁵² Srov. tamtéž, X 29, 40.

³⁵³ Srov. tamtéž, I 1, 1.

možné zneužívat Boží dobrotu a milosrdenství, a spoléhat na to, že Bůh přece vždycky každému odpustí.³⁵⁴

Pokud se tedy Augustinovy hluboké myšlenky ve *Vyznáních* stanou zdrojem úvahy o změně určitých životních postojů a nakonec i podkladem využití pro praktický křesťanský život v praxi, je vhodné nenechávat si tyto skutečnosti pouze pro sebe. K tomu také sám Augustin nabádá.³⁵⁵

Téma prožívání niterného vztahu s Bohem, to už bude téma pravděpodobně pro okruh čtenářů, kteří se především díky působení Boží milosti dostali ve svém duchovním životě dále. Otázkou také zůstává, kolik křesťanů během svého života ve svém nitru někdy zakusí podobný neklid, touhu po pravé blaženosti, kterou zakoušel Augustin. Kolik lidí pocítí ve svém srdci tuto silnou touhu, ale nedokážou jí pojmenovat. Vzdáleně cítí, že se jedná o pravý cíl člověka, ale současně je velmi obtížné najít tu správnou definici této vlastní vnitřní touhy v srdci člověka, kterou ve skutečnosti může naplnit jen Bůh sám. Jedině pak s pomocí milosti Boží člověk nalezne odpověď, jak to vidíme i v Augustinových *Vyznáních*.

Domnívám se, že pokud je nějaké lidské dílo prostoupené Boží milostí,³⁵⁶ pak se tím skrytým vlivem může stát lákavé pro mnoho lidí. Většinou tito oslovení lidé nemají tušení, proč je dílo tak přitahuje, nebo proč se hluboce dotýká jejich srdce. Kolika z takto oslovených lidí bude nakonec dáno, aby to pochopili, bude pravděpodobně otázkou neproniknutelných Božích rozhodnutí a neprobádatelných způsobů Božího jednání.³⁵⁷ Bude to především působení Boží milosti v lidském životě a míra otevřenosti lidského srdce k přijetí tohoto působení. Prostřednictvím Augustinových *Vyznání* může Bůh působit tedy také na čtenáře, kteří dílo čtou z jiných zájmů, nebo nejsou na společné vlně s autorem. Bůh je může ve své milosti skrze Augustinův text oslovit, přivést k promýšlení skutečností jinak, jiným způsobem, na míru konkrétnímu čtenáři. Jak Augustin hovoří v *Odpovědi Simplicianovi*, sám Bůh ve své milosti to připraví vhodnou situaci, aby se to člověku zalíbilo a byl schopen pohnout svou slabou vůlí a obrátit se k Bohu.³⁵⁸

³⁵⁴ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, IV 3, 4.

³⁵⁵ Srov. tamtéž, XII 25, 34.

³⁵⁶ Srov. GROESCHEL, Benedict, Joseph. *Augustín – filozof, teolog, mystik*, s. 24.

³⁵⁷ Srov. Ř 11,33.

³⁵⁸ Srov. KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*, s. 87.

Největším darem člověku je Bůh. Jak o tom hovoří Augustin, pravá blaženost člověka je v Bohu.³⁵⁹

Ve *Vyznáních* jsme svědky skutečného lidského příběhu. Bravurně popsany životní zápas člověka se svou přirozeností, kterou je potřeba nasměrovat k jedinému správnému cíli člověka, kterým je Bůh. Příběh je úžasně lidský, nepostrádá mistrně popsané běžné lidské slabosti, niterné myšlenkové pochody. Cesta ke svatosti je úkol na celý život.³⁶⁰ Čtenář, který má motivaci hlouběji se zamýšlet nad svou existencí, najde ve *Vyznáních* mnoho podnětných myšlenek. Současně zde najde povzbuzení, aby i v případě nezdaru v boji měl stále odvalu směřovat svůj život k Bohu. Protože cílem lidského života je věčné společenství s Bohem. Bůh „nás stvořil pro sebe a nepokojné je naše srdce, dokud nespočine v“³⁶¹ Bohu.

³⁵⁹ Srov. Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, XIII 3, 4.

³⁶⁰ Srov. pozn. 26 v Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, s. 276.

³⁶¹ Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*, I 1, 1.

Závěr

V úvodu práce jsem hovořila o tom, že mám v úmyslu se v této bakalářské práci věnovat tématu, které se dotýká osobního vztahu mezi Bohem a člověkem. Boží příklon k člověku, kterým Bůh zakládá s člověkem osobní vztah, to je velmi stručně vyjádřený obsah pojmu milost. Vybrala jsem dílo jednoho z nejpovolanějších v otázce milosti Boží v životě člověka, a sice Aurelia Augustina. Křesťanský život, to by měla být především žitá praxe, ne pouze teorie. A proto mě také zajímají možnosti využití a promítnutí teoretických výroků, nebo životních příkladů svatých, do praktického křesťanského života. Z těchto důvodů jsem se rozhodla pro rozbor Augustinovy nauky o milosti v jeho *Vyznáních* a následný náčrt přínosu pro současný život křesťana.

Pro uvedení do tématu bylo nejprve pojednáno o společensko-historickém prostředí, kdy Augustin žil a pracoval na svých *Vyznáních*. Lidé v Augustinově době byli svým smýšlením podobní, jako dnes. V tehdejší společnosti měl člověk k dispozici pro naplnění svých duchovních potřeb nejrůznější náboženské směry a sekty.

Pokud se budeme zabývat Augustinovým životem, zejména jeho mládím, dá se říci, že žil normálním životem. Ve srovnání s obvyklým počínáním nejen mladých lidí v současné době, žil Augustin poměrně spořádaným životem. Měl družku, které byl věrný. Kdyby mu to tehdejší společenské poměry dovolily, tak by si jí jistě vzal za manželku.

Augustin byl Bohem obdarován silnou touhou najít skutečnou pravdu. Ve svém učení o milosti zdůrazňuje klíčovou úlohu působení milosti Boží v lidském životě. Hovoří o tom, že pokud Bůh rozhodne, aby člověk například vykonal nějaké dobro, tak sám zařídí, aby toho byl člověk schopen. Tak jsou vlastně všechny dobré činy člověka dílem působení Boží milosti, člověk sám od sebe není ničeho dobrého schopen. Podle Augustina také Bůh předem rozhodnul, koho povolá. Augustinovo učení je bezesporu ovlivněné jeho osobním hlubokým vztahem k Bohu. Tento vztah k Bohu je patrný například z jeho výroků o pravé blaženosti člověka. Augustin byl mystik. Kontemplace, nazírání Boha v tomto životě, je výhradně darem Boží milosti. Pod úhlem této niterné zkušenosti pak může člověk určité skutečnosti nahlížet hlouběji, než ten, kterému tato zkušenost nebyla

Bohem darována. Jako další vliv na Augustinovo dílo lze označit jeho náročnou službu biskupa, jejíž součástí byla nutnost čelit různým negativním vlivům v rámci této služby.

Ve *Vyznáních* vidíme, že Bůh oslovuje člověka, člověk má možnost odpovědět, nebo tuto šanci promarnit. Bůh k oslovení, ale i pak během navázaného vztahu, může používat různé prostředky, ke kterým se řadí i díla vytvořená člověkem. Augustin ve svém příběhu vzpomíná například Ciceronova *Hortenzia*, nebo spisy novoplatoniků. Jedním z takových prostředků mohou bezesporu být i v současné době Augustinova *Vyznání*. Mohou se stát jakousi Boží didaktickou pomůckou. Lidé totiž získávají vědomosti zpravidla nejlépe na praktických příkladech. Augustin ve svých *Vyznáních* předkládá autentický příběh vlastního života. Mistrným způsobem dokonalého řečníka, kterým byl, popisuje niterné myšlenkové pochody člověka hledajícího pravdu o životě a cíli lidského života. Nementoruje, v textu nevystupuje autoritativně. Otevřeně hovoří o svých nedostatcích. Čtenáři předkládá, jak mu po celou dobu Bůh pomáhal, jak ho vedl niterně, ale také praktickým způsobem, například prostřednictvím lidí, situací a předmětů, skrze které Augustinovi pomohl dojít k pravdě. Augustin v textu nepřestává děkovat a chválit Boha. Tím také jasně říká, kdo je dárce a původcem všeho dobra. Současně hovoří o bariéře mezi člověkem a Bohem, kterou je hřích. Hřích člověka je překážkou ve vztahu k Bohu, pravému cíli člověka. Cestou k uzdravení člověka je jedině pravý prostředník mezi Bohem a člověkem, Ježíš Kristus. Bůh ve svém nesmírném milosrdenství a lásce, zcela nezaslouženě a zdarma daruje člověku milost uzdravení od hříchu prostřednictvím výkupné oběti svého Syna.

Případný čtenář se může ve *Vyznáních* setkat s něčím, co sám ve svém životě poznal. Augustinovy myšlenky mohou být pro čtenáře pobídkou k přehodnocení svého života, svých postojů a nasměrovat ho ke zlepšování svého vlastního života. I sám Augustin hovoří o tom, že boj s vlastní nedokonalostí je úkol na celý život. V neposlední řadě texty *Vyznání* mohou člověka pobídnout k děkování Bohu za dary, které člověk mnohdy považuje za samozřejmost, nebo dokonce za svou zásluhu.

Hluboké myšlenky v Augustinových *Vyznání* jsou bezesporu stále aktuální i v dnešní době. Každý křesťan ale není schopen vnímat Augustinovy texty, nebo prostě nemá časový prostor, aby se jimi mohl zabývat. Proto se domnívám, že je užitečné, když je možné se setkávat s Augustinovými výroky například v různých citátech. Nebo pokud

tyto hluboké, a Augustinovou životní praxí vyzkoušené, myšlenky jsou zařazené do promluv při bohoslužbách, či katechezí.

Augustinova *Vyznání* patří mezi díla, která nejen o milosti hovoří, ale jsou milostí Boží prodchnutá. I když nebudeme uvažovat o primátu Boží milosti v lidském životě v takové míře, jak je to patrné u Augustina, s působením Boží milosti v lidském životě je potřeba stále počítat. A nezapomínat na vděčnost.

Seznam literatury

Prameny

AUGUSTINUS, Aurelius. *Vyznání*. Přetisk vydání Ladislava Kuncíře z roku 1926. Praha: Kalich, 2012.

Svatý AUGUSTIN. *Vyznání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015.

Svatý AUGUSTIN. *O milosti a svobodném rozhodování. Odpověď Simplicianovi*. Praha: Krystal OP, 2000.

Slovníky

BEINERT, Wolfgang (ed.). *Slovník katolické dogmatiky*. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1994.

BORRIELLO, Luigi (ed.). *Slovník křesťanských mystiků*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012.

Sekundární literatura

FRANZEN, August. *Malé církevní dějiny*. 3. doplněné a rozšířené vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006,

GROESCHEL, Benedict, Joseph. *Augustín – filozof, teolog, mystik*. Bratislava: Serafín, 2005.

HOŠEK, Radislav. Úvodní studie. In *Aurelius Augustinus: Říman, člověk, světec*. Praha: Vyšehrad, 2000.

IVÁNKA, Endre von. *Plato christianus*. Praha: Oikoymenh, 2003.

KADLEC, Jaroslav. *Dějiny katolické církve: pro posluchače teologických fakult*. 3. přeprac. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993.

KARFÍKOVÁ, Lenka. Augustinova Vyznání jako exemplum jeho nauky o milosti. In KRMÍČKOVÁ, Helena (ed.). *Quaerite primum regnum Dei: Sborník příspěvků k poctě Jany Nechutové*. Brno: Matice moravská, 2006, s. 79-88.

KARFÍKOVÁ, Lenka. Kontemplace podle Augustina, *Reflexe, filosofický časopis*. 1992, č. 7-8, s. 2-32.

KARFÍKOVÁ, Lenka. *Milost a vůle podle Augustina*. Praha: OIKOYMENH, 2006.

KARFÍKOVÁ, Lenka. Milost zvítězila. Augustinův dvojitý výklad Pavlovy nauky o milosti. In Karfíková, Lenka – Mrázek Jiří (ed.). *Milost podle Písma starokřesťanských autorů*. Jihlava: Mlýn, 2004, s. 159–175.

MADEC, Goulven. Aurelius Augustinus: křesťanství jako naplnění platonismu. In KARFÍK, Filip – NĚMEC, Václav – VILÍM, František (ed.). *Křesťanství a filosofie: postavy latinské tradice: Augustinus, Boëthius, Jan Eriugena, Anselm z Canterbury, Tomáš Akvinský, Jan Duns Scotus*. Praha: Česká křesťanská akademie, 1994, s. 9–26.

MACHOVEC, Milan. *Svatý Augustin*. 2., opr. a dopl. vyd., (V nakl. Akropolis 1.). Praha: Akropolis, 2011.

MACHULA Tomáš, Úvod. In: SVATÝ AUGUSTIN. *O milosti a svobodném rozhodování. – Odpověď Simplicianovi*. Praha: Krystal OP, 2000.

MARROU, Henri. *Svatý Augustin*. Řím: Křesťanská akademie, 1979.

MÜLLER, Gerhard Ludwig. *Dogmatika pro studium i pastoraci*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010.

NEUMANN, Uwe. *Augustin*. Praha: Volvox globator, 1999.

PAPINI, Giovanni. *Svatý Augustin*. Praha: Bohuslav Rupp, 1947.

POSPÍŠIL, Ctirad Václav. *Hermeneutika mystéria*. Praha – Kostelní Vydří: Krystal OP – Karmelitánské nakladatelství, 2010.

ŘÍČAN, Rudolf. – MOLNÁR, Amedeo. *Dvanáct století církevních dějin*. 3. vyd. Praha: Kalich, 2008.

STÖRIG, Hans Joachim. *Malé dějiny filosofie*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2007.

STRAŠÍKOVÁ, Blanka, *Aurelius Augustin očima generace 21. století*. Praha: Karolinum, 2002.

SVOBODA, Karel a AUGUSTIN. *Estetika svatého Augustina a její zdroje*. Praha: Karolinum, 2000.

TRAPÉ, Agostino. *Saint Augustine Man, Pastor, Mystic*. New York: Catholic Book Publishing Co., 1986.

VOPŘADA, David. *Svatý Augustin: vánoční promluvy*. Praha: Krystal OP, 2015.

VOPŘADA, David. Vyznání Augustina a jeho čtenářů. In AUGUSTIN. *Vyznání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015, s. 5–26.